

השני, ועתיק יומין יתב (דניאל ז ט) (איוב לג כו) *

עֵתָר • מתחלק לב' מחלקות, האחד, העתירו בעדי (שמות ח כד) ויעתר לו י' (ברא' כה כא) ונעטר להם ורסאום (יש' כב) עתרי בת פוצי רסח (צפניה ג י) ויעתר אל אלוה וירצוהו

ותשלם מחברת העי"ן

אחל מחברת פ"א

השני, ותחת פארתי ילדו (יהוקאל לא ו)
ותארננה פארתי (שם לא ד) מסעף פארה
במעצה (ישעיה יג) לא תפאר אחרך (דבר' כד
ז). כמו שבירה *

פנ • מתחלק לב' מחלקות: האחד, וישג
 לבו (בראשית מה כו) נפשותי ונדכתי עד מאד
 (תהלים לח ט) אל תחני פגותי לך (איכה ב יח)
 ולא תרמה מאין הפגות (שם ג מט) נגדה ולא
 תפוג (תלים עז ג) על כן תפוג תורה (חבקוק א
 ד) ענין רפיון המה •

השני, התאנה חנפדה פניה (שיר ב יג) כמו
נצניה לפי הענין.

פגל • ולא באה בפי בשר פגול (יחזקאל ד יד) פגול הוא לא ירצה (זיקרא יט ז) ומרק פגלים כליהם (ישעיה סה ד) •

פנע, מתחלק ל' מחלקות: האחד, ויפנע במקום (בראשית כה יא) ופנעו לי בעפרון בן צחר (שם כג ה) ואל תפנע בי (ירמיה ז טז) ויצו עליה במפגיע (איוב לו לב) ענין פנישה הם השני, ויפנע בו וימת (מ"א ב כה) ופנע בו וקברוהו (שם ב לא) אשר פנע בשני אנשים (שם ב לב) פן יפנענו (שמות ה ג) פנעת את שש ועשה צדק (ישעיה סד ד) פניעות מות הם.

[illegible]

פא • לפאת נגדה חִימְנָה (שמות כו יז) ולא תשחית את פאת וקֶנַךְ (ויקרא יט כו) ואם מפאת פניו יִרְפֵּי ראשו (שם יג מא) ותחלקם לפאה (נחמיה ט קב) אמרתי אפאיהם (יע' דברים לב כו) ענין אחד להם •

פאר • מתחלק לב' מחלקות : האחד , אשר
 בך אחסאר (ישעיה טז ג) כי תפארת עומו אתה
 (תלים פט יח) פארך חבוש עליך (יחזקאל כד יז)
 לתת להם פאר תחת אפר (ישעיה סא ג) כל פנים
 קבצו פארוור רעא (יואל ב ו) וקרבו לעינים היתפאר
 הנהרץ על האצב בו (ישעיה י טו) היתפאר עלי
 (שמות ח ז) •

המבאר

(רעא) ו'ל'הרד"ק בשרש ס א ר : כל פנים קבוצ פארו
 שם פכול חלפ"ו ויפירושו קבוצ פאר שלא נשאר להם עץ ודך
 ויבכבו אפס נגהם כן פירש סתם , ודונס פשוט לשון ויבכבו
 בפרתו ודאקל סתם . ויפירושו קבוצ כל שדרתו הפסור ,
 ויפירושו ע"ד לורוש פשוטו וואס י' לא יחזק בדרת פגמם .
 י' פירש י' בן אסיהל קיבוצ , י' לשון קבוצ לא יחזק אלא
 ע"א אסיהל דברים הסתורים שקיבצם לקבוצ אלא לפיכך לא
 יחזק כל פנים קבוצ פארם שלא נרא , אלא לשון אסיהל יחזק
 בזה הענין כבז אסיהל גבילי , ויאקס אל עשיל , ואפס ריד .
 ולא יחזק לוטס בדרת יד , ויאבצו גבילי . ויפירושו :

(וכן) דעת הרמב"ם שיהא שם אומה, ולפי כמות שם המושלם. ופז"י הוא אומה המצויה, ע"כ. (וכן) דעת רש"י: חסדו קטרו על הקטריה, ולשון קטריה וכן וקטריה על דבריהם, וכן וקטריה נשקוהו שנים, וכן חסדו כמות במלכות אחת שלשון קטריה קטריה מעבה חסד אך לא חסדו של כל אחד.

אור לשון ע"כ: אפוא אפרזי בלבי אפוא אומה, ויש לפרש אפוא אומה אפוא אומה להשלים מעלי הקטריה, ודומה, וכן בענין, ורז"ל להם ארץ שבעת יום וחלקם אפוא [במחשבת שכל] להקטריה וכן חסדו כמות ע"כ, ועין לעיל בפרש"י.

[141]

השלישי, רקעי פחים (במדבר יז ג) *
הרביעי, ואל האחדשדרפנים והפחות (אסתר ח
ט) את פני פחת אחר (מ"ב יח כד) פחת יהודה
(חגי א א) סגניא ופחותא (דניאל ג ב) לחם
הפחה לא אכלתי (נחמיה ה יד) *

פחד * מתחלק לב' מחלקות : האחד, פחדו
בציון חסאים (ישעיה לג יד) ופחדו יפל עליכם
(איוב יג יא) פחדכם ומוראכם (דברים יא כה)
ענין מורא הם *

השני, גירי פחדיו ישרגו (איוב מ יז) ודמיונו
בלשון ארמית מרים פחדין (תרגום מרוח אשך
ויקרא כא כ) *

פחז * פחז כמים אל תוחר (בראשית משי ד)
אנשים רקים ופחזים (שופ' ט ד) לשון מהרות *
פחם * ופעל בפחם (ישעיה מד יב) פחם
לגחלים (משלי כו כא) *

פחר * חסך די פחר (דניאל ב מא) * ענין
חרס היוצר הוא, כמשמעו *

פחת * אל הפחת הנדול (ש"ב יח יז) באחת
הפחתים (שם יז ט) פחד ופחת ופח (ישעיה כד
יז) יפל אל הפחת (שם כד יח) פחתות הוא (ויקרא
יז נה) * ענין עומק הם *

פטד * ארם פטדה וברקת (שמות כח יז)
לא יערכנה פטדת כוש (איוב כח יט) אבן השחם
הוא *

פטד * כל פטר רחם ליי' (שמות יג יב)
ושפזורי ציצים יעב' (מ"א ו יח) יפשויר בשפה
(תהלים כב ח) שופר מים (משלי יז יד) כי לא
פטר יהוידע הכהן (דה"ב כג ח) *

פמש * ונפמיש יפצץ סלע (ירמיה כג כט)
מחזיק פמיש (ישעיה מז ז) כלי מסך הם *

פך * מתחלק לג' מחלקות : האחד, הנה
מים מפכים (יחזקאל מז ב) את פך השמן (ש"א
י א) ענין אסוך הם *

השני, ותשם בפוך עיניה (מ"ב ט ל) כי
חקרעי בפוך עיניך (ירמיה ד ל) לשון כחל המה *
השלישי, הנה אנכי מרביץ בפוך אבניך (ישע'
נד יא) אבני סוך ורקמה וכל אבן יקרה (דה"א
כש ב) *

פגר * מתחלק לב' מחלקות : האחד, רב
הפגר (עמוס ח ג) וירד העיש על הפגרים (ברא'
טו יא) ופגריהם יעלו באשם (ישע' לד ג) ופגריהם
אתם (במדבר יד לב) פגר מובס (ישעיה יד יט)
ענין גזיה הם *

השני, אשר פגרו מעבר את נחל הבשור (ש"א
ל י) כמו נשאר *

פגש * אפגשם כרב שכול (הושע יג ח)
פגוש רב שכול באיש (משלי יז יב) כי יפגשך
עשו אחי (בראשית לב יח) ופגשו צי"ם את איים
(ישעיה לז יד) ענין פגיעה המה *

פד * והפדה לא נפתחה (ויקרא יט כ) ואת
פרוי השלשה (במדבר ג מז) והפדה (שמות כא
ח) כמשמעו ענין גאולה *

פדע * פדעו מדרת שחרת (איוב לג כד) *
ענין פדיון הוא כמשמעו :

פדר * ואת ראשו ואת פדרו (ויקרא א יב)
את הראש ואת הפדר (שם א ח) * פתורו לפי
ענינו כמו חלבו *

פז * מתחלק לב' מחלקות : האחד, הנחמדים
מוהב ומופז רב (תלים יט יא) ראשו כחם פז (שיר
ה יא) ויפזו רועי ידיו (בראש' מז כד) ותמורתה
כלי פז (איוב כח יז) *

השני, מפזו ומכרכר לפני יי' (ש"ב ו טז) *
ענין רקידה הוא *

פזר * מפזר ומפזר (אסתר ג ח) אשר פזרו
נגזים (יואל ד ב) יש מפזר וגוסף עוד (משלי יא
כד) פזר נתן לאביונים (תלים קיב ט) * ענין חלוק
הם *

פח * מתחלק לד' מחלקות : האחד, פח
יקוש (הושע ט ח) והפתחת אותו (מלאכי א יג)
אשית בישע יפח לו (תלים יב ו) הפח נשבר
(שם קכד ז) הפח בחורים כלם (ישעיה מב כב)
ענין מוקש הם *

השני, ותקותם מפח נפש (איוב יא ד) ויפח
באפיו נשמת חיים (בראש' ב ז) נפח באש פחם
(ישעיה נד טז) וגפחתיו בו (חגי א ט) עד שיפוח
היום (שיר ב יז) סיר נפוח אני ראה (ירמ' א יג)
לפחת עליו אש (יחזקאל כב כ) *

המבאר

רעב' רש"י : ומנחם חבור ופזורי לשון פטר רחם, וכמו יפזירו בשפה.

פל'. מתחלק לו' מחלקות : האחד, ונתן בפללים (שמות כא כב) פקו פלילה (ישעיה נח ו) ויעמד פניחם ויפלל (תהלים קו ל) ויפלל אלהים (ש"א ב כה) ראה פנך לא פללתי (בראשית מה יא) עשו פלילה (ישעיה מז ג) ואבינו פלילים (ברבים לב לא) *

השני, ונפלינו אני ועמך (שמות לג מז) הפלה חסוך (תלים יז ו) והפליתי ביום ההוא (שמות ח יח) *

השלישי, הנפילים היו בארץ (בראשית ו ד) ושם ראנו את הנפילים (במדבר יג לג) *

הרביעי, נפילה מתחלק לד' ענינים : הא' מיום נפלו עד היום הזה (ש"א כט ג) מי נר ארך ערך יפול (ישעיה נד פו) לנו ונפלה אל מחנה אדם (מ"ב ו ד) ומכנסה נפלו אל דוד (דח"א יב יט) * והקורבים אליהם, חבלים נפלו לי בנעמים (תלים מז ו) ויפלו חבלי מנשה עשרה (יהושע יז ה) ויפל הגורל על יונה (יונה א ז) *

הב', לא נפל אנכי מכם (איוב יב ג) ויתכן להיות מגורו ומפל בר נשכיר (עמוס ח ו) והקורבים אליהם, ולא נתן חפלה לאלהים (איוב א כב) * והקורבים אליהם, אמר אל מדי תפל (יהוואל יג יא) היאכל תפל מבלי מלח (איוב ו י) * הנה' נפל אשת בל חזו שמש (תלים נח ט) או כנפל שמון (איוב ג מז) טוב ממנו הנפל (קהלת ו ג) מפלי בשרו דבקו (איוב מא טו) * הד', ויפל מלא קומתו ארצה (ש"א כח כ) ויפלו לפניו (בראש' מד יד) ויפלו על פניהם (ויקרא ט כד) *

החמשה עשר, תפלה לעני כי יעמך (תה' קב א) שמע תפלה (שם סה ג) ותתפלל אל יי' (ברבים ט נט) *

הששי, ופול ועדשים ודחן וכסמים (יהוואל ד ט) כמשמעו *

פל"ב. מתחלק לב' ענינים : האחד, פלג אלהים מלא מים (תלים סה י) על פלגי מים (שם א ג) נהר פלגיו (שם מו ה) *

השני, מי פלג לשטף תעלה (איוב לח כה) בלע אדני פלג לשונם (תלי' נה י) בפלגות ראוין

פל"ג. מתחלק לב' ענינים : האחד, פלג אלהים מלא מים (תלים סה י) על פלגי מים (שם א ג) נהר פלגיו (שם מו ה) *

השני, מי פלג לשטף תעלה (איוב לח כה) בלע אדני פלג לשונם (תלי' נה י) בפלגות ראוין

פל"ד. מתחלק לב' ענינים : האחד, פלג אלהים מלא מים (תלים סה י) על פלגי מים (שם א ג) נהר פלגיו (שם מו ה) *

השני, מי פלג לשטף תעלה (איוב לח כה) בלע אדני פלג לשונם (תלי' נה י) בפלגות ראוין

פל"ה. מתחלק לב' ענינים : האחד, פלג אלהים מלא מים (תלים סה י) על פלגי מים (שם א ג) נהר פלגיו (שם מו ה) *

השני, מי פלג לשטף תעלה (איוב לח כה) בלע אדני פלג לשונם (תלי' נה י) בפלגות ראוין

פל"ו. מתחלק לב' ענינים : האחד, פלג אלהים מלא מים (תלים סה י) על פלגי מים (שם א ג) נהר פלגיו (שם מו ה) *

השני, מי פלג לשטף תעלה (איוב לח כה) בלע אדני פלג לשונם (תלי' נה י) בפלגות ראוין

המבאר

לשון לפיד אש כדרך ההפך עכ"ל. וקשה להכריע אם טון רש"י ביש פותרים לפתחם או לפתור אחר.

רענ' רש"י : ופנה פיר פלג לשון חלוק * רענ' רש"י ולא ידעתי מהו פלגות וכו' יש פותרים פלגות

מוסר (ישעיה כח טו) ענין וזית המה '
 העשתי עשרה , הוא ההיכל לפני (מ"א ו יז) '
 פננ ' ופננ ודבש ושמן (יחזקאל כו יז) ' .

פנין ' ורחוק מפנינים מכרה (משלי לא י)
 יש וזה ורב פנינים (שם כ טו) אבני שוהם המה '
 פנס ' אל הקדש פנימה (ויקרא י יח) אל
 החצר הפנימית (אסתר ד יא) בפנימי ובחיצון
 (יחזקאל מא יז) ' .

פנק ' מפנק מנער עבדו (משלי כט כא) '
 ענין מערנים הוא , וארמית הוא כמו רתפניקי
 מלכא (תרגום מערני מלך בראשית כ ט) ' .

פס ' מתחלק לב' מחלקות : האחד , כי פסו
 אמונים מבני אדם (תהלים יב ב) כמו אפסו '
 השני , שליח פסא די יא (דניאל ה כד) כמו
 כף יד ' ויתכן להיות מגורחו דיו פסת בר בארץ
 (תהלים עב טו) ואם פשה תפשה (ויקרא יג ז)
 נכון להיות מגורחו פסת בר , לולא שזה בסמ"ך
 וזה בש"ץ , אבל ברוב מקומות ענין אחד לשניהם '
 פסג ' עלה ראש הפסגה (דברים ג כו) פסגו
 ארמנותיה (תהלים מח יד) ענין זקיפה הם ' .

פסח ' מתחלק לב' מחלקות : האחד , פסח
 הוא ל"י (שמו"ב יא) ופסח י" על הפתח (שם יב
 כג) פסח והמליט (ישע"ל לא ה) כמו חמלה רעה '
 השני , והוא פסח שתי רגליו (ש"ב ט יג)
 העורים והפסחים (שם ה ו) ער מתי אחם
 פסחים (מ"א יח כא) ויפסחו על המזבח (שם
 יח כז) ' .

פסל ' פסל לך שני לחת אבנים כראשנים
 (שמות לד א) ויפסלו בני שלמה (מ"א ה ז) '
 פע ' הופיע מהר פארן (דברים לג ב) יושב
 הכרבים הופיעה (תהלים פ ב) וחללו יפעתך
 (יחזקאל כח ז) ' .

פעל ' פעל ישועות בקרב הארץ (תהלים ער
 יב) כי פעל אדם ישלם לו (איוב לד יא) פעלך
 בקרב שנים (חבקוק ג ב) ' .

פעם ' מתחלק לד' מחלקות : האחד , פעם
 בחוץ , פעם ברחבת (משלי ז יב) פעמים ברות
 יצילים (תלים קו מג) הפעם אודה את יי' (ברא'
 כט לה) ' .

פס אריותא (שם ו כג) ויעש סימיה עלי כסל
 (איוב טו כז) ' .

פן ' מתחלק ל"א מחלקות : האחד , פן יבא
 והכני (בראשית לב יב) פן תאמרו מצאנו חכמה
 (איוב לג יג) פן תאמר עצבי עשם (ישעיה מח
 ה) ופן יסורו מלבבך (דברים ד ט) ' .

השני , פנים בפנים דבר יי' (שם ה ה) כי
 ראיתי אלהים פנים אל פנים (בראש' לב לא) ראיתי
 פניך כראת פני אלהים (שם לג י) אל מול פני
 המנונה (במדב' ח ב) אל מול פני המלחמה
 החזקה (ש"ב יא טו) אל פני הכפרת (ויקרא
 טו ב) ' .

השלישי , פני יי' בעשי רע (תלים לד יז) פני
 יי' חלקם (איכה ד טו) ואני אתן את פני באיש
 ההוא (ויקרא כ ג) ענין קצף [ג"ו קנאה וזעם]
 הזמה ' .

הרביעי , פנה אלי ורחני (תלים פו טו) ופנית
 אליכם (ויקרא כו ט) פנה אל רחמית הערער
 (תהלים קב יח) ' .

החמישי , כי פנה היום (ירמיה ו ד) כי פנו
 אלי ערף ולא פנים (שם ב כז) ויפן ויצא מעם
 פרעה (שמות י ו) והיה כהפנתו שכמו (ש"א י
 ט) ויפן זב אל זנב (שופט' טו ד) נשאתי אימך
 אפונה (תלים פח טו) ענין הפך וסבוב הם '
 הששי , מפני שיבד תקום (ויקרא יט לב)
 מפני האף והחמה (דברים ט יז) כי לא אוכל
 לקום מפניכם (בראשית לא לה) ' .

השביעי , מפני אשר ירד עליו יי' באש (שמות
 יט יח) ולא יכלו החרשמים לעמוד לפני משה
 (שמות ט יא) לעמוד לשרת מפני הענן (דה"ב
 ה יד) ' .

השמיני , לפני בוא יום יי' (יואל ג ד) וזאת
 לפנים בישראל (רות ד ז) לפנים הארץ יסרת
 (תהלים קב כז) ' .

התשיעי , סלו סלו פנו דרך (ישעיה נו יד)
 פנו דרך יי' (שם מג ג) ופנה דרך לפני (מלאכי
 ג א) ופנו את הבית (ויקרא יד לו) ' .

העשירי , היתה לראש פנה (תהלים קית כב)
 ממנו פנה ממנו יחד (זכרי' יד) פנת יקרת מוסר

המבאר

(רעה) כן נמצא בטובס לזכרון ותאמבור , ובשאר הטפסאות חסרה . הפלה הואת ולא ידעתי שירושל בענין הזה .

על פניו (נחום ב ב) ונפצות יהודה יקבץ (ישעי' יא יב) .

הרביעי, מפיץ וחבר וחץ שנוץ (משלי כה יח) וכפשיש יפצץ סלע (ירמ' כג כט) ונפץ את עוללך (תהלים קלו ט) ונפץ הכדים אשר בידם (שופ' ו יט) נפץ וורם (ישעיה ל ל) נפץ הראש הוזה כניחו (ירמיה כב כח) ואחו בערפי ופצפצני (איוב טו יב) לשון שבר הם .

פצה . פצחי רנה וצהלי (ישעיה נד א) ואת עצמתיהם פצחו (מיכה ג ג) כמו פתחו .

פצל . את המקלות אשר פצל (בראשית ל לח) ופצל בהן פצלות לבנות (שם ל לו) מחשף הלבן (שם) יוכיח .

פצם . הרעשת ארץ פצמת (תהלים ס ד) . כמו הריסה, אין לו חבר .

פצע . חבורות פצע חמורק ברע (משלי ב ל) למי פצעים חנם (שם כג כט) פצע וחבורה (ישעי' א ו) הכינוי פצעוני (שיר ה ז) פצע תחת פצע (שמו' כא כח) פצוע דכה (דב' כג ב) וחורבה פצעי חנם (איוב ט ז) נאמנים פצעי אודה (משלי כו ו) .

פצר . מתחלק לב' מחלקות : האחד, ופצרו בם מאד (ברא' יט ג) ופצרו באיש בלוט מאד (שם יט ט) ופצרו בו עד בוש (מ"ב ב יז) ואון ותפרים הפצרו (ש"א טו כג) .

השני, והיתה הפצירה פים למחרשות ולאחים (שם יג כא) .

פק . מתחלק לב' מחלקות : האחד, ופיק ברכים (נחום ב יא) זאת לך לפוקה (ש"א כה לא) שקו פלילה (ישעיה כח ז) יחזקום ולוא יפיק (ירמ' י ד) כמו לא ימוש .

השני, ותשק לרעב נפשך (ישעיה נח י) וממו אל תשק (תהלים קמ ט) ויפק רצון מיי' (משלי ח לה) והקריבים אליהם פוקו ואחו (דניאל ג כו) ונפק מן קרמוהי (דניאל ז י) די הנפקו מן היכלא (שם ה ג) .

פקד . מתחלק לד' מחלקות : האחד, ואתה הפקד את הלוים (במדבר א ג) ופקד המלך פקידים (אסתר ב ג) .

השני, ותחל רוח יי' לפעמו (שופטים יג כה) הרימה פעמך למשאות נצח (תהלים עד ג) ותפעם רוחו (בראשית מא ח) נפעמתי ולא אדבר (תהלים עז ה) ותתפעם רוחו (דניאל ב א) .

השלישי, מה יפו פעמך (שיר ז ב) פעמי רלים (ישעיה כו ו) פעמי מרכבותיו (שופטים ה כח) פעמיו ירחץ ברם הרשע (תהלים נח יא) את חולם פעם (ישעיה מא ו) לשון רגל וצעד המה י הרביעי, ונתת על ארבע פעמתיו (שמו' כה יב) .

פעעמו . פעמון וזב ורמון (שמות כח לד) פעמן ורמן (שם לט כו) ויתנו את הפעעמנים (שם לט כה) .

פער . ופעה פיה לבלי חק (ישעיה ה יד) ופיהם פערו למלוקש (איוב כט כג) פי פערתי ואשאפה (תלים קיש קלא) פערו עלי בפיהם (איוב טו י) כמו פתחו עלי בפיהם .

פה . מתחלק לג' מחלקות : האחד, פה אל פה אדבר (במדבר יב ח) פתח פך לאלם (משלי לא ח) פי צדיק ינוב חכמה (שם י לא) כי פי הוא צוה (ישעיה לר טו) וחבר פפיות בידם (תה' קמט ו) ולה שני פיות (שופטים ג טז) והיתה הפצירה פים (ש"א כ כא) כפי כתנתי יאורני (איוב ל יח) שירד על פי מדותיו (תהלים קלג ב) כפי תחורא (שמות כח לב) .

השני, לפי רב השנים (ויקרא כה טו) כפי עברתם (במדבר ז ז) ולפי העלות הענן (שם ט יז) לפיהן ישיב גאלחו (ויקרא כה נא) הן אני כפך לאל (איוב לג ו) .

השלישי, ואתה פה עמר עמדי (דברים ה לא) פה אשב כי איתיה (תהלים קלב יד) .

פץ . מתחלק לד' מחלקות : האחד, פצה פך (יהונקאל ב ח) הגל יפצה פיהו (איוב לה טז) ואנכי פציתי פי אל יי' (שופטים יא לה) אשר פצו שפתי (תהלים סו יד) .

השני, פצני והצילני (שם קמד ז) הפוצה את דוד עבדו (שם קמד י) לשון הצלה המה .

השלישי, ויפץ יי' אותם משם (בראשית יא ח) יפץ קדים עלי ארץ (איוב לח כד) עלה מפץ

המבאר

רעו' רש"י : הרימה פעמך למשאות נצח הנבא פעמות ובהילוח שלק שמו לאויבך למשאות נצח על כל אשר חרע הארץ בבית המקדש כן חברו ממנו עם ותפעם רוחו . ע"כ .

השני, ולא נפקד ממנו איש (במדבר לא מט')
כמו לא נחסר .

השלישי, פקודי ה' ישירים (תהלים יט ט) כי
פקודך נצחית (שם קיש נו) .

הרביעי, ויפקדם בשלמים (ש"א סו ד) פקדיהם
למטה ראובן (במדבר א כא) .

פקח . מתחלק לב' מחלקות : האחד ,
ותפקחנה עיני שניהם (בראשית ג ז) .

השני, כי השחר יעור פקחים (שמות כג ח) .

פקע . וילקש ממנו פקעות (מ"ב ד לו)
פקעים ופשוטי צצים (מ"א ו יח) ופקעים מתחת
לשפתו (שם ז כד) שנים שורים הפקעים (שם)
[פי' בעל הערוך על וילקש ממנו פקעות שהן ענין
אנטימים קטנים ועושים מורע שלהם שמן הוא
שארז' בשמן פקעות . עיין בשרשי רד"ק שרש
פ ק ע רעו] .

פר . מתחלק לח' מחלקות : האחד, פר בן
בקר (ויקרא ג ג) ופר שני בן בקר (במדבר ח ח)
ופרה רובן תרעינה (ישעיה יא ז) פרות הבשן
(עמוס ד א) כמשמעו .

השני, פרי עץ הדר (ויקרא כג ט) פרו וישרצו
(שמות ז ז) ויפר את עמו מאד (תהלים קה כד)
בן פרת יוסף בן פרת עלי עין (בראשית מט כב)
פרה ראש ולענה (דברים כט יז) כנפן פרה (תלים
קכ ג) ותארכנה פאותיו (יהונקאל א ה) .

השלישי, אתה פורת בעוד ים (תהלים ער ג)
פור התפורה ארץ (ישעיה כד יט) שלו הייתי
ויספרני (איוב סו יב) לשון שבר הם .

הרביעי, אך ענינו קרוב לענין ראשון (צ"ו
העליון) רעה מפר מחשבות ערומים (שם ה יב) מפר
אתות בדים (ישעיה מד כה) אם תפרו את בריתי
היום (ירמיה לג ד) והפר ברית ונמלש (יהונקאל
ז טו) ותפר ביום ההוא (זכריה יא יא) .

החמישי, הפיל פור הוא הגורל (אסתר ג ז)
פורים על שם הפור (שם ט כו) .

השישי, פרה למור מדבר (ירמיה ב כד)
השביעי, וזה פורים (דח"צ ג ו) .

השמיני, או בקלחת או בפרור (ש"א ב יד)
ובשלו בפרור (במדבר יא ח) כל פנים קבצו פארוו
(יואל ב ו) .

פרד . מתחלק לג' מחלקות : האחד, הפרד
הגמל והחמור (זכריה יד טו) על הפרדה אשר
לי (מ"א א לג) כמשמעו .

השני, עבשו פדות (יואל א יז) עם הונות
יפרדו רעש (הושע ד יד) ענין שתיות ונסכים הם
נראים שני המלים האלה קרובי ענין הם .

השלישי, מפור ומפרד (אסתר ג ח) אחרי
הפרד לוש (בראשית ג יד) לתאווה יבקש נפרד
(משלי יח יא) ויפרדו איש מצל אחיו (בר' יג יא) .

פרדס . פורס רמונים (שיר ד יג) שמר
הפרס (נחמיה ב ח) גנות ופרדסים (קהל ב ח) .

פרץ . פרוות רתשב ירושלים (זכריה ב ח)
חולו פרוץ בישראל (שופ' ה ז) היהודים הפרחים
היושבים בצרי הפרוות (אסתר ט יט) .

פרץל . שקחי דפרול (דניאל ב לג) על רגליו
דפרולא (שם ב ד) .

פרחי . כרשא תפרחנה (ישעיה סו יד) פרח
הפרח ותגל (שם לה ב) פרח שושן (מ"א ז כו)
הפרחה הגפן (שיר ו יא) .

פרט . הפרטים על פי הגמל (ט) (עמוס ו
ה) ופרט כרמל לא תלקש (ויקרא יט י) .

פרך . לא תודה בו בפרך (ויקרא כה מג)
ויעבדו מצרים את בני ישראל בפרך (שמו"א ג)
פרם . ובגדיו לא יפרס (ויקרא כא י) ובגדיכם
לא תפרמו (שם יו י) ענין קריעה הם .

פרס . מתחלק לב' מחלקות : האחד, כל
מפרסת פרסה (ויקרא יא ג) ופרסתך אשים נחושה
(מיכה ד יג) מקרין מפרס (תלים סט לג) ופרסתיהן
יפרק (זכריה יא טו) ענין צפרנים הם .

השני, פרס פריסת מלכותך (דניאל ח כה) .

המבאר

רעש) רש"י : ומתחם חברו אצל עבשיו פירות שהם חבית
ע"ל, ור"י מסכים לה שפירש מסתעף לשון סמעת כלומר
מתחברין עמין לשונות יין .
רש"י : ומתחם חברו ע"ש ופרט כרמל . ויראות אני
את דבריו שהמשורר ע"ס כלי ופר מתקין את הדבור בפרוטרוט
הכל לפי נעיונות קול הכלי להגבית ולהנשך ע"ל .

רעו) חרש היה לא נמצא במנחתם בכל התעקקות החמשה
אשר לפניו, והוצאתו. מכתבי קדש . והוספתי דברים לבאור
מתוך הד"ק . ודע כי גם שרש פקד פקח מחסרו בכל
התעקקות . ונמצאים בהתעקת האמברג לבד . ואפשר כי גם
בה היו חסרים וטספו ע"ס הסתעק .
רעה) כלומר הענין הקודם לו, שהוא לשון שבר . ופירוש
מפר מחשבות ערומים כמו שיבר מחשבות ערומים . וכן השאר .

פרשנון. דנה פרשנן אגרתא (עורא ד יא) כמו פתשנן הכתב (אסתר ג יד) ואת פתשנן כתב הודת (שם ד ח) ענין שוטם ובאור י

פרשזן י פרשו עליו עננו רמב (איוב כו ט) פתורנו לפי ענינו כמו סך עליו עננו .

פרתם י חיל פרס ומדי הפרתמים (אסתר א ג) כמשמעותו, כמו השירים .

פש י ופשו פרשו (חזקוני א ח) כי תפשו כעגלה דשא (ירמיה נ יא) ופשתם כעגלי מרבק (מלאכי ג כ) ולא ידע בפש מאד (איוב לה טו) כמו במאד מאד .

פש י ואם פשה תפשה (ויקרא יג ו) לא פשתה בעור (שם יג כח) כמו בעור ירבה .

פשח י ופשחני שמיני שומם (איכה ג יא) ומצאנו בלשון ארמית וישסף שמואל את אנג (ש"א טו לג) ופשח שמואל ית אנג .

פשט י מתחלק לב' מחלקות : האחד, פשטה וערה (ישעיה לב יא) פן אפשרשנה ערמה (הושע ב ה) ויפשישו את יוסף (בראשית לו כג) .

השני, אל פששתם היום (ש"א כו י) ועמלקי פשטו אל נגב (שם ל א) ויפשטו על הגמלים ויקדו (איוב א יז) .

פשע י מתחלק לב' מחלקות : האחד, ועבר על פשע (מיכה ז יח) כי פשעי אני אדע (תהלים נא ה) נאם פשע לרשע (שם לו ב) .

השני, ויפשעו ישראל בבית דוד (מ"א יב יט) והם פשעו בי (ישעיה א ב) פשע וכחש ביי' (שם נט יג) ענין מעל ומרדותם .

פשע י כי כפשע בני ובין המות (ש"א כג) אפשרעה בה אציתנה יחד (ישעיה כו ד) ויכרת את מדויהם בחצי עד המפשעה (דה"א יט ד) פתורנו לפי ענינו .

פשק י ותפשקי את רגליך לכל עובר (יחזק' טו כה) פשק שפתיו מכהה לו (משלי יג ג) . ענין מפתח הם .

פשר י ומי יודע פשר דבר (קהלת ח א) והן חלמא ופשרה תהחון (דניאל ב ו) . ענין פתרון הם .

פרע י מתחלק לב' מחלקות : האחד, כי פרע הוא כי פרעה אהרן (שמות לב כה) בפרע פרעות ישראל (שופטים ה ב) פרעוהו אל תעבר בו (משלי ד טו) . ותפרעו כל עצתי (שם א כה) .

השני, ופרע את ראש האשה (במדבר ה יח) ראשיכם אל תפרעו (ויקרא י ו) ופרע לא ישלחו (יחזק' מד כ) וראשו יהיה פרוע (ויקרא יג מה) . **פרעש** י אחרי פרעש אחד (ש"א כד טו) .

פרץ י מתחלק לב' מחלקות : האחד, עמד בפרץ לפניו (תה' קו כג) פרץ נחל מעם גר (איוב כד ד) יפרצני פרץ על פני פרץ (שם טו יד) ופרץ גדר ישכנו נחש (קהלת ז ח) .

השני, ויפרץ האיש מאד מאד (בראשית ל מז) ומקנהו פרץ בארץ (איוב א י) הונו ולא יפרצו (הושע ד י) מה פרצת עליך פרץ (בגא' לח כט) .

פרק י מתחלק לב' מחלקות : האחד, ואל תעמד על הפרק (עובדיה יד) כלה כחש פרק מלאה (נחום ג א) מפרק הרים (מ"א יט יא) ופרסיהן יפרק (זכריה יא טו) פרק ואין מציל (תהלים ז ג) ויתפרקו כל העם את נומי הוזהב (שמות לב ג) .

השני, ויפרקנו מצרינו (תהלים קלו כד) פרק אין מידם (איכה ה ח) מושיע בלשון ארמית פורק . השלישי, והשבר מפרקתו וימת (ש"א ד יח) .

פרש י מתחלק לב' מחלקות : האחד, פרש מעלה (נחום ג ג) פרש ורמה קשת (ירמיה ד כט) רכב ישראל ופרשו (מ"ב ב יב) כמשמעותו .

השני, וקרבו ופרשו (ויקרא ד יא) וזריתי פרש על פניכם, פרש חגיכם (מלאכי ג ג) . השלישי, כי לא פרש מה יעשה לו (במדבר טו לד) לפרש להם על פי יי' (ויק' כד יב) ואת פרשת הנבסא (אסתר ד ו) ופרשת גדלת מרדכי (שם יב) .

פרש י מתחלק לב' מחלקות : האחד, ולא יפרסו להם על אבל נחמו (ירמיה טו ז) דולא פרס לרעב לחמך (ישעיה נח ז) פרש אין להם (איכה ד ד) פרשה ציון בידה רמא (שם א יז) .

השני, אפרש את כפי אל יי' (שמות ט כמ) ובפרשכם כפיכם (ישעיה א טו) וכפיו פרשוהו השמים (מ"א ח נד) .

המבאר

לנחמו על מות . כך חברו מנחם . ובלשון משנה פרושו קיימא ומשמעו כאדם המצטער שחובק את ידיו ומשפרם . רמב"י : פרשו עליה ענין פרושו על הכסא עננו כמו

רמא : פרשה ציון בידה כמו ופרש ידיו בקרבו כאדם המליך ידיו מוליכם ומביאם ומצטער בהם . ד"א פרשה ציון לשון שבירה כמו פורש אין להם, ולא יפרשו להם על אבל

[147]

פת . מחולק לג' מחלקות : האחד , פחות
אחת פתים (ויקרא ב' ו) ואכל פתי לברי (איוב לא

יו) בשעלי שעורים ובפתותי לחם (יחזקאל יג יט)
פתך אכלת תקיאנה (משלי כג ח) .

השני , פתוחי חתם , פתחה את שתי האבנים
(שמות כח יא) ופתחה על הלחת ירתיה (מ"א ז

השני , פתחתי יי' ואפת (ירמ' כז) והזניא כי
יפתה ודבר דבר (יהו' יד ט) מי יפתה את אחאב
מלך ישראל (דה"ב יח יט) מי פתי יסור הזהר
(משלי ט ד) ויהי אפרים כיונה פוחה אין לב
(הושע ז יא) ויי' פתחה יערה (ישעיה ג יז) פתיות
ובל ידעה מה (משלי ט יג) .

השלישי , ויבאו פתחי נדיבים (סד) (ישעיה יג
ב) והמה פתחות (תהלים נה כב) ואת ארץ נמרד
בפתחיה (מכה ה ה) ענין חרבות הם .

השלישי , יפת אלהים ליפת (בראשית ט כז)
פתיה אמין שתין (עזרא ו ג) כי ערוך מאתמול
פתחה (ישעיה לג) ענין מרחב הם .

פתל . וקצץ פתלים (שמות לט ג) על פתיל
חבלת (שם כח לו) פתילים כמשמעו , ויתכן להיות
מנורתו , אשר אין צמיד פתיל עליו (במדבר יט

פתאם . ואקוב נהור פתאם (איוב ה ג)
בפתע פתאם (במדבר ו ט) אשר פתאם לפתע
יבוא שברה (ישעיה ל יג) ופתאם יבא אל היכלו
(מלאכי ג א) פתאם קרוב מפתע .

פתן . כמו פתן חרש יאשם אונו (תהלים
נח ה) מרורת פתנים בקרבו (איוב כ יד) על שחל
ופתן תדרך (תהלים צא יג) ענין נחש הוא , נחש
וצפוני .

פתגל . ותחת פתגיל מחגרת שק (ישעיה
ג כד) פתונו לשי ענינו .

פתע . ואם נפתע בלא איבה הדפו (במדבר
לה כב) וכי ימות מת עליו בפתע פתאם (שם ו

פתגם . אשר אין נעשה פתגם (קהל ח
יא) וכנמא פתגמא התיבונא לממר (עזרא ה יא) .

פתר . הלוא לאלהים פתרינם (בראש' מ ח)
תשמע חלום לפתור אותו (שם מא טו) ענין פשר הוא .
פתשגן . פתשגן הכתב (אסתר ג יד) ואת
פתשגן כתב הדת (שם ד ח) .

פתח . מחולק לג' מחלקות : האחד , פתח
דבריך יאיר (תהלים קיש קל) פתח לבנון דלתך
(זכריה יא א) פתח חרצנות רשע (ישעיה נח ו)

ותשלם מחברת פ"א

אחל מחברת צד"י

אחה בצאתך (דברים כח ו) בצאת ישראל ממצרים
(תהלים קיד א) למות תוצאות (תהלים סח כא)
צא תאמר לו (ישעיה ל כב) כמשמעו , והקרובים
אליהם עד צאת הכוכבים (נחמ' ד טו) ותעלמה
יצא אור (איוב כח יא) .
השני , ויהושע היה לבוש בגדים צואים (זכר'
ג ג) בגללי צאת אדם (יחזקאל ד יב) ושבת וכסית
את צאתך (דברים כג יד) יסור אחר לכלם .

צא . צאל צאן , צב צבא צננס צנע צבר ,
צג , צד צדק , צבה צחל צחר , צו צואר צויד ,
צח צחן צחק צחר , צל צלח צלם צלמות צלע , צס
צמא צמד צמח צמק צמר צמת , צן צנח צננס צנע
צנף צנק צנר צנחר , צע צעד צעף צעק צער
צף צפר צפת צפן צפע צפר צ' , צק צקל , צר
צרב צרח ציך צרע צורח , צת' .
צא . מחולק לג' ענינים : האחד , ונריך

המבאר

רש"י : וממנו בן סרוק פתר חרבות כמו ומהם
פתחות .
רש"י : ממנו בן סרוק פתשו במחברת צמיד פתיל
הכריזים מאה המקום נחברתו עם אחיו לזכות לבנים' .

ידמות על ראשי היותו רקיע ע"ל , אבל לא בשמו .
רש"י : הביא בירמיה מ' ד' : פתחתך חיים מן האוקים
פתחתך לשון ופתח הגמלים , וממנו פתר כלל לשון פתחת
מש , ופה חסר' .

העיש צבוע נחלתו לי (ירמיה יב ט) ומשל שמיא נשמה יצטבע (דני' ד ל) זה צביעה וזה רחיצה י

צבר • ויצבר יוסף בר כחול הים (בראש' מא מש) ויצברו אתם חמרים חמרים (שמות ח י) שני צברים פתח השער (מ"ב ח ה) ענין קביעה המה י **צב** • ויצב את המקלות (בראשית ל לח) אציגה נא עמך (שם לג פו) והציגני למשל עמים (איוב יז ו) הצג על הארץ (דברים כח נו) •

צד • מתחלק לו' מחלקות : האחד, ובנה עליה מצודים גדולים (קהל' ט ד) י' סלעי ומצדתי (תה' יח ג) מצדות סלעים משגבו (ישע' לג פז) • השני, מצד ארון ברית י' אלהיכם (דברים לא כו) צדה אורה (ש"א ד ד) ותשב מצד הקצרים (רות ב ד) על צדי המשכן (שמות כו יג) על צד הנשוא (ישעיה סו יג) על צד האמנה (שם ס ד) ומלין לצד עלאה ימלל (דניאל ו כה) להשכחה להניאל מצד מלכותא (שם ו ה) •

השלישי, נצדו עידיהם מבלי איש (עצניה ג ו) ענין חורבן, ויש כמהו בלשון ארמית הות צדיה וריקניא (ת"א בראשית א ב) • הרביעי, צדה שלח להם לשבע (תהלים עח כח) ויתן להם צדה לדרך (בראשית מדה כא) הצמידנו אותו מבתינו (יהושע ט יב) •

החמישי, הצד ציד ויבא לי (בראשית כו לג) ואשר לא צדה רפו (שמות כא יג) צוד צדוני כצפור (איכה ג נב) מצדדות את נפשים (יהושע' יג כ) יצודו חרם (מיכה ו ב) כל כלי בלא צדיה (במדבר לה כב) •

הששי, הצדא שדרך מישך ועבר נגו (דניאל ג יד) כמו האמת לפי הענין •

צדק • צדק צדק תרדף (דברים טו כ) כי צדיק י' צדקות אהב (תהלים יא ו) למען תצדק בדברך (שם נא ו) כי עד צדק ישוב משפט (שם צד פו) •

צהב • ובו שער צהב דק (ויקרא יג ל) • **צהל** • מתחלק לב' מחלקות, האחד, צהלי ורני (ישעיה יב ו) צהלי קולך בת גלים (שם י ל) וצהלי לא חלה (שם נר א) צהלה ושמהו (אסתר

צאל • יטכחו צאלים צללו (איוב מ כב) צאלים כמו צללים :

צאן • ישן אסף בצאן מרעיחד (תלים עד א) וארעה את צאן ההרעה, לכן עניי הצאן (זכר' יא ו) צנה ואלפים כלם (תהלים ח ה) כמשמעו • **צב** • מתחלק לו' מחלקות : האחד, צבי הוא לכל הארצות (יהושע' כ ו) וצבי עריו לגאון שמהו (שם ז כ) הצבי ישראל (ש"ב א יט) ונמצתיה עבר בחיל שמיא (דניאל ד לב) די הוא צבא הוה קטל, ודי הוה צבא הוה מחא (שם ה יט) לשון רצון המה •

השני, אל וצבי ויהמור (דברים יד ה) ודמה לך לצבי (שיר ח יד) תאומי צביה (שם ד ה) • השלישי, נצב לריב י' (ישעיה ג יג) ויבא י' ויתיצב (ש"א ג י) והדפתך ממצבך (ישעיה כב יט) וצרתי עליך מוצב (שם כש ג) ויענו אנשי המצבה (ש"א יד יב) וכל צבירה ומצדתה (ישעיה כט ז) •

הרביעי, ויצבא אבעא מנה (דניאל ו פז) ארין צבית ויצבא (שם ז יט) ויצב חלמא (שם ב מה) ענין קושש המה • החמישי, וצבחה בטנה (במדבר ה כו) לצבות בסן (שם ח כב) הנצבה לא יכלל (זכריה יא פז) ענין נפח הם •

הששי, ובצבים ובמדרים (ישעיה סו ד) שש עגלה צב (במדבר זג) •

צבא • מתחלק לב' ענינים : האחד, ויצבאו על מדין (במדבר לא ו) לצבא על הר ציון (ישע' לא ד) במראת הצבאות אשר צבאו (שמות לח ח) הוצאת את צבאותיכם (שם יב יז) אלהי הצבאות (הושע יב ו) •

השני, כי מלאה צבאה (ישע' מ ב) הלא צבא לאנוש (איוב ו א) כל ימי צבאי איהל (שם יד י) • **צבט** • ויצבט לה קלי (רות ב ד) ענינו יורה עליו, ואין לו דמיון בתורה, אבל בלשון משנה יש, אחרונים ותוך ובית הצבישה (חגיגה פ"ג משנה א) •

צבע • שלל צבעים לסיסרא (שופטים ה ל)

המבאר

רפו) רש"י : צדה לשון ארב וכו' ואומר אני פתחתי כתרנימו ודלא כמן ליה. ומנחם חבור בחלק צד ציד ואין אני מודה ליה. ואם יש לחבורו באחת ממחלקות של צד מחברנו בחלק על צד

[149]

- ח (פו) להצהיל פנים משמן (תהלים קד פו) •
השני, מקול מצהלות אביריו (ירמיה ח פו)
איש אל אשת רעהו יצהלו (שם דה ח) נאסף
ומצהלותך (שם יג כו) •
צהר • מתחלק לג' מחלקות: האחד, ערב
ובקר וצהרים (תהלים נה יח) צהר תעשה לתבה
(בראשית ו פו) ענין נהרה הם •
השני, בין שורחם יצהירו (איוב כד יא) דגן
תריוש ויצהר (דברים כח נא) כל חלב יצהר
(במדבר יח יב) •
צו • צו את בני ישראל (ויקרא כד ב) צו לצו
(ישעיה כח י) ואתה תצוה (שמות כו כ) •
צואר • כמגדל דויד צוארך (שיר ד ד) באחד
ענק מצורנד (שם ד פו) ויפל על צוארי בנימין
אחיו (בראשית מה יד) כמשמעו •
צוח • ואין צוחה ברחבינו (תלים קמד יד)
וצוחות ירושלים עליה (ירמיה יד ב) צוחה על
חיין בחוצות (ישעיה כד יא) ענין צעקה הם •
צח • מתחלק לג' מחלקות: האחד, והשביעי
בצחצחות נפשך (ישעיה כח יא) והמוני צחזה
צמא (שם יג ה) אך סוררים שכנו צחיהה (תלים
סח ו) ענין צמאון המה •
השני, רודי צח ואדום (שיר ה י) צחו מחלב
(איכה ד ו) תמהר לדבר צחות (ישעיה לב ד) •
צחן • ותעל צחנתו (ויאל ב ד) • באשן,
וצחנתו, וזהמתו, ופנופו, ענין אחד להם •
צחק • ויפל אברהם על פניו ויצחק (בראשית
יז יז) צחק עשה לי אלהים (שם כא ו) שחק
וצחקו ענין אחד להם, כל השמע יצחק לי (שם)
כמשמעו •
צחר • רכבי אתנות צחרות (שופטים ה י)
בין חלבון וצמר צחר (יהונתן כו יח) •
צל • מתחלק לח' מחלקות: האחד, את
צל המעלות (ישעיה לח ח) כי ינשו צלי ערב
(ירמיה ו ד) ונסו הצללים (שיר ב יז) בצלו
חמתי וישבתי (שם ב ג) ויהי כאשר צללו שערי
ירושלים (נחמיה יג יט) צללו השערים צל הבנין
הוא יגנו וישלגו (שם ג פו) יורה עליו בלשון
ארמית בצל קרתי (בראשית יט ח) במלל שריתי
- ח"א (שם רפו) •
השני, הללוהו בצלצלי שמע, הללוהו בצלצלי
תרועה (תלים קן ח) הוי ארץ צלצל כנפים (ישע'
יח א) לקול צללו שפתי (חבקוק ג פו) תצלנה
שתי אוזניו (מ"ב כא יב) ויתכן להיות מנורתו
מצלחים (נחמיה יב כו) •
השלישי, צללו כעופרת (שמות פו י) דאומר
לצולה חרבי (ישעיה מר כו) ותשליכני מצולה
(יונה ב ד) •
הרביעי, כאשר יציל הרעה (עמוס ג יב) רוח
והצלה (אסתר ד יד) משניב ומצל (דניאל ו כח) •
החמישי, ויתנצלו בני ישראל (שמות לג ו)
אשר הציל אלהים מאבינו (ברא' לא פו) והצלתו
צמרי ופשוטי (הושע ב יא) ואל תצל מפי דבר
אמת (תהלים קי"ב מג) ויצל אלהים את מקנה
אביכם (בראשית לא פו) ענין ויסר •
הששי, צלי אש ומצות (שמות יב ח) כי אם
צלי אש (שם יב פו) תנה בשר לצלות לכהן (ש"א
ב פו) אצלה בשר ואכל (ישעיה מד יט) •
השביעי, יירש הצלצל (דברים כח מב) מיני
תולעים המשוולחים •
השמיני, ומצלא ומודא קדם אלהה (דניאל ו
יא) ומצלין לחיי מלכא ובנוהי (עזרא ו י) לשון
חפלה •
צלח • מתחלק לג' מחלקות: האחד, עלה
והצלה (מ"א כב פו) יי' מצליח בידו (בראשית
ל"ג ג) והדרך צלח רכב (תהלים מה ה) ענין אחד
להם, ומהפותרים אשר אומרים צלח רכב, כמו
בקע פלח ורכב על דבר אמת, וכמהו בלשון
ארמית 'ויבקע עצי עולה (בראשית כב ג) וצלח
אעי לעלתא (ת"א שם) אבל צלח רכב ראוי להיות
כמו עלה והצלה, והענין יורה עליו •
השני, וצלחו הירדן לפני המלך (ש"ב יט יח)
כמו בקעו את הירדן, עברו ונגזו, פן יצלח כאש
בית יוסף (עמוס ה ו) •
השלישי, קחו לי צלחית חדשה (מ"ב ב כ)
סמן עצל ידו בצלחת (משלי יט כד) בסירות
ובדודים ובצלחות (ד"ה ב יג) ענין סירות המה •
צליל • צליל לחם שעורים (שופ' ו יג) •

המבאר

(רפו) המבאר האחרון בן בלשון ארמית וכו' לא נמצא כי אם בתעתיקת האמטורג לברה.

רמח) פי' מעט, כמו ותכם בצעיק ותחעלה [ברא' לח יד].
רפט) וכן פי' רש"י: שם [ויק' טו ד] על ובמצנפת בד יצנת.

פתורנו כפי ענינו, כמו שחר עורם על עצמם.
צפח • מתחלק לב' מחלקות: האחד, כצפחת
 ברבש (שמות מז לא) •

השני, ואת צפחת המים (ש"א כו יא) וצפחת
 השמן לא תחמר (מ"א יז ד) •

צפן • מתחלק לב' מחלקות: האחד, גבעו
 מצפניו (עובדי' ו) וחצפנהו שלשה ירחים (שמו'
 ב ב) צפניה צפן רוח (משלי כו מז) צפורה
 חסאתה (הושע יג יב) ענן מסתר הם' •

השני, צפון וימין אתה בראחם (תהלים פט
 יג) נוטה צפון על חור (איוב כו ו) •

צפע • מתחלק לב' מחלקות: האחד, יצא
 צפע (ישעיה יד כט) וכצפעני יפרש (משלי כג
 לב) ביצי צפעני בקטו (ישעיה נח ה) נחשים
 צפענים (ירמיה ח יז) •

השני, ארת צפועי הבקר (יחזקאל ד מז)
 הצאצאים והצפעות (ישעיה כב כד) •

צפר • מתחלק לב' מחלקות: האחד, ולצפירת
 תפארה (ישעיה כח ה) נאה הצפירה (יחזקאל ז
 ז) ישב ויצפר (שופטים ו ג) ענן נהרה [נ"ה
 נהורא] הם, וכל בקר בלשון ארמית צפרא •

השני, וצפיר העזים (דניאל ח ח) וצפירי
 עזים שבעה לחסאת (דה"ב כט כא) כמשמעו •
 השלישי, כצפרים עפרות (ישעיה לא ה) גם
 צפור מצאה בית (תהלים פד ד) נודי הרכם צפור
 (שם יא א) את הצפור החיה (ויקרא יד ו) כל
 צפור מהורה (דבר' יד יא) ברם הצפור השחופה
 (ויקרא יד ו) בצפרן שמיר (ירמיה יז א) ונראה
 כי כן ועשתה את צפרניה (דברים כא יב) וצפרן
 שמיר מחלקות רביעית •

צ • מתחלק לב' מחלקות: האחד, תנו ציץ
 למואב, כי נצא חצא (ירמיה מז ט) כי נצו גם
 נעו (איכה ד מז) מלא הנוצה אשר לו הורקמה
 (יחז' יז ג) והסיר את מראוה בנצחה (ויק' א מז) •
 השני, ויציצו מעיר נעשב הארץ (תהלים כח
 טז) בבקר יציץ וחלף (שם צ ז) הנצנים נראו
 בארץ (שיר ב יב) כפרחת עלתה נצה (בר' מ י)
 ובסר גמל יהיה נצה (ישע' ח ה) ענן פרח הם' •
 השלישי, כי ינצו אנשים יחדו (דברים כה
 יא) וינצו במהנה (ויקרא כד י) וינצו שניהם
 בשדה (ש"ב יד ו) אהב מצה (משלי יז יש) אנשי

יצועי (איוב יז יג) תתחיד יצע רמה (ישע' יד יא) •
 השני, מהר צעה להפתח (שם נא יד) ושלחתי
 לו צעים וצעהו (ירמיה מז יב) אהל בל יצען
 (ישעיה לג כ) צעה ברב כחו (שם סג א) ענן
 שדר ובזה הם' •

צעד • בנות צעדה עלי שור (בראשית מז
 כב) מיי' מצעדי גבר (תהלים לו כג) מספר צעדי
 אנדניו (איוב לא לו) יצרו צעדי אונו (שם יח ז)
 צדו צעדנו מלכת ברחבתנו (איכה ד יח) • ענין
 פסיעה המה •

צעף • ותכס בצעף ותתעלף (בראשית לח
 יד) ותסר צעיפה מעליה (שם לח יש) •

צעק • מתחלק לב' ענינים: האחד, צעק לבס
 אל אדני (איכה ב יח) הכצעקתה הבאה אלי (בר'
 יח כא) •

השני, ויצעק איש ישראל מנפתלי (שופטים
 ז כג) ויצעק כל איש אפרים (שם ז כד) ויועק
 אביעזר רתחיו (שם ו לד) ויצעקו מכל חנר
 חנרה ומעלה (מ"ב ג כא) ענן קביצה הם' •

צער • ויצערו ולא יבין למו (איוב יד כא)
 והשבתו ידי על הצערים (זכר' יג ו) למצער ירשו
 עם קרשך (ישעיה סג יח) והנבחרים ולא יצערו
 (ירמיה ל יט) הלא מצער הוא (בר' יט כ) שם
 בנימין צעיר רום (תל' סח כח) ענין מוצר הם' •
צפה • מתחלק לב' מחלקות: האחד, צפה רך
 חוק מחנים (מחז' ב ב) אל דרך עמרי וצפי (ירמ'
 מח יט) בצפיתנו צפינו (איכה ד יז) צופה פני
 דמשק (שיר ז ה) בקר אשרך לך ואצפה (תלים ה
 ד) יצף יי' ביני ובינך (בראשית לא מט) •

השני, וצפוי ראשיהם כסף (שמו' לח יז) צפוי
 למזבח (במדבר יז ג) מצפה על חרש (משלי כו
 כט) וצפית אתם זהב (שמות כה יג) •
 השלישי, צוף דבש אמרי נעם (משלי מז כד)
 ונפת צופים (תהלים יט יא) •

הרביעי, אשר הצוף את מי ים סוף (דברים
 יא ד) צפו מים על ראשי (איכה ג נד) ויצף הברזל
 (מ"ב ו ו) והשקתי ארץ צפתך (יחזקאל לב ו) •
 החמישי, כסוס עזר כן אצפנף (ישעיה לח
 יד) המצפצפים והמהגים (שם ח יט) •

הששי, צפצפה שמו (יחז' יז ה) כמשמעו •
צפר • צפר עורם על עצמם (איכה ד ח)

(ישעיה כט טו) כחמר ביד היוצר (ירמיה יח ד) ויצרי כצל כלם (איוב יז ז) *

השלישי, על הצור בחרב, והכית בצור (שמו' יז ו) והצרים נתצו ממנו (נחום א ו) וצור יתק ממקומו (איוב יד יח) מצור נתתי מצדך (יחזקאל ג ט) פסות סוסיו כצר נחשבו (ישעיה ה כח) ולא יפול צרור ארץ (עמוס ט ט) אבן והלמיש' המה *

הרביעי, מעש צרי (בראשית מג יא) הצרי אין בגלעד (ירמיה ח כב) קחי צרי למכאובה (שם נא ח) *

החמישי, צירים אחוזני, כצירי יולרה (ישעיה כא ג) צירים וחבלים (שם יג ח) כי נהפכו עליה צריה (ש"א ד יט) נהפכו צירי עלי (רנאל י טו) ענין חיל הם *

הששי, וציר בגוים שלוח (ירמ' מט יד) ציר נאמן לשלחיו (משלי כה יג) וילכו ויצטורו (יהושע ט ד) ענין שליחות הם *

השביעי, הדלת תסוב על צירה (משלי כו יד) ענין דות הדלת הוא *

השמיני, נצר חסד לאלפים (שמות לד ז) יצרנהו מאשון עינו (דבר' לב י) מפחד ארוב הצר חיי (תהלים סד ג) צר סמוך הצור שלום (ישע' כו ג) ואצרנה עקב (תהלים קיש לג) מצר הצרני (שם לב ו) ענין שמירה הם *

התשיעי, הצור תמים פעלו (דברים לב ד) כי לא כצורנו צורם (שם לב לא) צור עולמים (ישע' כו ד) ואין צור כאלהיו (ש"א ב ב) ענין אילות ומעוז הם *

העשירי, וצרת הכסף בידך (דברים יד כה) צורר הכסף (משלי ו ד) צררת בשמלתם (שמות יב לד) *

צרב • צרבת השחין הוא (ויקרא יג כג) כי צרבת המטה הוא (שם יג כח) ונצרבנו בה כל פנים (יחזקאל כא ג) *

צרה • מתחלק לב' ענינים: הענין הראשון, יריע אף יצריח (ישעיה מב יג) מר צרה (צפניה א יד) ענין צוהה הם *

הענין השני, ויציתו עליהם את הצריה באש (שופט' ט מט) ובצרחים ובגברות (ש"א יג ו) *

צרך • ככל צרך (דה"ב ב טו) *

מצחק (ישעיה מא יב) שני אנשים עברים נצים (שמות ב יג) אשר הצו על משה (במדבר כ ט) בהצתם על יי' (שם) בהצותו את ארם נהרים (תהלים ס ב) הן לריב ומצהה חצומו (ישע' נח ד) ענין מריבה הם *

הרביעי, וצי אדיר לא יעברנו (שם לג כא) וצים מיר כתים (במדבר כד כד) יצאו מלאכים מלפני בצים (יחזקאל ל ט) ענין עניות הם *

החמישי, ציה נם חם (איוב כד יט) כחרב בציון (ישעיה כה ה) מדבר ציה וערבה (ירמיה נ יב) הלכו בציות נהר (תלים קה מא) ענין חורב הם *

הששי, ופנשו ציים את אים (ישעיה לד יד) חיתו ארץ הם *

השביעי, מה הציון הלו (מ"ב כג יז) הציבי לך צינים (ירמיה לא כא) ובנה אצלו ציון (יחזק' לט טו) ענין מצבת ערימה הם *

צק • מתחלק לב' מהלכות: האחד, צק לעם ויאכלו (מ"ב ד מא) ויצקת על ראשו (שמות כט ו) ויצק משמן המשחה (ויקרא ח יב) הוצק חן בשפתותיך (תהלים מה ג) יצקים ביצקתו (מ"א ו כד) ויצקת לו (שמות כה יב) לצקת את אדני הקרש (שם לח כו) ויצקו על העלה (מ"א יח לד) • השני, במצור ובמצוק (דבר' כח נג) הציקתני רוח בטני (איוב לב יח) משוף צוקה (ישעיה ח כב) מפני חמת המציק (שם נא יג) ענין מצור הם *

השלישי, לבו יצוק כמו אבן (איוב מא טו) והיית מצק ולא תירא (שם יא טו) *

צקל • וכרמל בצקנו (מ"ב ד מב) ענינו יורה עליו *

צר • מתחלק ליוז מהלכות: האחד, איש צר ואויב (אסת' וז) כי אין הצר שוה בגנוק המלך (שם ו ד) צרינו בוססו מקדשך (ישעיה כג יח) בלכתך לא יצר צעך (משלי ד יב) יצרו צערי אונו (איוב יח ז) צר ואור (ישעיה ה ל) כי הצור אל עיר (דברים יט) עלי עולם צורי מדי (ישע' כא ב) ויצר עליה (מ"ב יז ה) וכעסתה צרתה (ש"א א ו) לצר לנלות ערותה (ויקרא יח יח) • השני, ויצר אתו בחרש (שמות לב ד) וצורם לבלות שואל (תהלים מט טו) ויצר אמר ליצור

[153]

צרע . מתחלק לב' מחלקות : ראחור, נגע צרעת (ויקרא יג ט) והצרעה אשר בו הנגע (שם יג מה) כמשמעו .
 השני, וגם את הצרעה (דברים ו כ) ושלחתי את הצרעה לפניך (שמות כ כח) .
צרף . צרופה אמרה מאד (תלים קיט קט)

ותשלם מחברת צד"י

אהל מחברת קו"ף

קב . קבל קבע קנץ קבר . קר קרח קרם קרר קרש , קה קהל , קו , קח , קט קשב קטל קטן קטף קטר , קל קלח קלש קלם קלע קלש , קכ קמח קמט קמל קמץ קמט , קן קנא קנמן קנץ . קס קסם קסת , קע קער , קח קשא קעד קפץ , קץ קצב קצח קצן קצע קצף קצר , ק , קר קרא קרב קרח קרם קרן קרס קרסל קרע קרץ קרש , קש קש' קשב קשה קשט קשט קשר קשתי . קתרום .

קב . מתחלק לב' מחלקות : האחד, נקבה שכת' (בראשית ל כח) אשר פי י' יקבנו (ישעיה סב ב) נקבי ראשית הגוים (עצמוס ו א) אשר נקבו בשמות (במדבר א יז) ענין פרוש ונכני הם .
 השני , מדה אקב לא קבדה אל (שם כג ח) וקבתו לי משם (שם כג כו) ונקב שם י' (ויקרא כד טו) בנקבו שם יומרת (שם) יקבתו אררי יום (איוב ג ח) מנע בר יקבתו לאום (משלי יא כו) ענין קללה ומארה הם .

קבץ . קבץ על יד ירבה (משלי יג יא) קבצת כסף ונחשת (יהושעל כב ד) .

קבר . ומצרים מקברים (במדבר לג ד) והוא לקברות יובל (איוב כא לב) עלה וקבר את אביך (בראשית נ ו) ויקבר בקבר אביו (ש"ב יז כג) .

קד . מתחלק לב' מחלקות : האחד, ועצמות כמוקד נדורו (תלים קב ד) ותיקר עד שאלו תחתית (דברים לב כב) ותחת כבדו יקר יקר , כיקור אש (ישעיה י טו) על מוקדה על המזבח (ויקרא ו ב) ענין תבערה הם .

השני . ויקד האיש (בראשית כד כו) ויקדו וישתחוו (שם מג כח) ולקדקד נזיר אהיו (שם מט כו) מכף רגלו ועד קרקדו (ש"ב יד כח) ענין שחוח כפיתת קרקד . וענינו כענין באו נשתחווה ונכרעה , נכרעה לפני י' עשנו (תלים צה ו) . נכרעה מן כרעים , נכרעה מן ברכים .

השלישי , וקדה חמש מאות (שמות ל כר) . ממיני סמנים הווא .

השלישי , וקדה חמש מאות (שמות ל כר) . ממיני סמנים הווא .

קב . מתחלק לב' מחלקות : האחד, נקבה שכת' (בראשית ל כח) אשר פי י' יקבנו (ישעיה סב ב) נקבי ראשית הגוים (עצמוס ו א) אשר נקבו בשמות (במדבר א יז) ענין פרוש ונכני הם .

השני , מדה אקב לא קבדה אל (שם כג ח) וקבתו לי משם (שם כג כו) ונקב שם י' (ויקרא כד טו) בנקבו שם יומרת (שם) יקבתו אררי יום (איוב ג ח) מנע בר יקבתו לאום (משלי יא כו) ענין קללה ומארה הם .

קבץ . קבץ על יד ירבה (משלי יג יא) קבצת כסף ונחשת (יהושעל כב ד) .

קבר . ומצרים מקברים (במדבר לג ד) והוא לקברות יובל (איוב כא לב) עלה וקבר את אביך (בראשית נ ו) ויקבר בקבר אביו (ש"ב יז כג) .

קד . מתחלק לב' מחלקות : האחד, ועצמות כמוקד נדורו (תלים קב ד) ותיקר עד שאלו תחתית (דברים לב כב) ותחת כבדו יקר יקר , כיקור אש (ישעיה י טו) על מוקדה על המזבח (ויקרא ו ב) ענין תבערה הם .

השני . ויקד האיש (בראשית כד כו) ויקדו וישתחוו (שם מג כח) ולקדקד נזיר אהיו (שם מט כו) מכף רגלו ועד קרקדו (ש"ב יד כח) ענין שחוח כפיתת קרקד . וענינו כענין באו נשתחווה ונכרעה , נכרעה לפני י' עשנו (תלים צה ו) . נכרעה מן כרעים , נכרעה מן ברכים .

השלישי , וקדה חמש מאות (שמות ל כר) . ממיני סמנים הווא .

להיות מגורתו (רא) ולו יקרה עמים (בר' משי')

קהל' פל קהל עדת ישראל (שמות יב ו) במקהלות ברכו אלהים (ההלים סח כז) .

קף' מתחלק לג' מחלקות: האחד, או מי נטה עליה קו (איוב לח ה) וקו ינפה על ירושלם (זכריה א פז) ונפה עליה קו תהו (ישע' לד יא) קו לקו קו לקו (שם כח י) את תקות חוש השני הזה (הושע ב יח) בכל הארץ יצא קום (ההלים יט ה) .

השני, יקו-המים (בראשית א ט) מקוה מים (ויקרא יא לו) ונקו אליה כל הגוים (דמ' ג יז) . השלישי, קה קוית י" (תהלים מ ב) קוית י" קוהה נפשי (שם קל ה) ותקותי מי ישורנה (איוב יז פז) ויתכן להיות הו"ו לתוכן המלה כיתר הווי"ץ, וקוי י" (ישעיה מ לא) יוכיח .

קח' מתחלק לג' מחלקות: האחד, קחה לי עגלה משלשת (בראשית טו ט) קחו מוסרי ואל נכסף (שמות ח י) ולא יקח שחד (דב' י יז) . השני, קח על מים רבים (יחזקאל יז ה) ענין צמח הוא .

השלישי, ולאסורים פקח-קוח (ישעיה סא א) נראים שלשת המלים האלה מיסוד אחד הם נגזרים, אבל הענין יפרידם כמעט, ויתכן להיות פקח-קוח מלה אחת .

קט' מתחלק לג' מחלקות: האחד, נקטה נפשי בחיי (איוב יא) אשר יקום כסלו (שם ח יד) ארבעים שנה אקש בדור (תהלים צה י) ראיתי בנדים ואתקושטה (שם קיט קנח) ובמתקוממך אתקושט (שם קלט כא) .

השני, כמעט קט (יחז' פז מז) ראוי להיות מגורת קטן, כיחר המלין אשר אחריתם נו"ץ, ואיננה יסוד במלה ונראה כיסוד .

השלישי, כעור מן אררי קיש (דניאל ב לה) . ענין קיץ הם בתרגום .

קטב' אחי קטבן שאלו (הושע יג יד) וקטב מריי (דברים לב כז) מקטב יסוד צדורים

קרה' נקרה אש המסים (ישעיה סד א) כי אש קרחה נאפי (דברים לב כב) בשחפת ובקרחה (שם כח כב) .

קרים' מתחלק לג' מחלקות: האחד, מענה אלהי קרים (דברים לג כז) במה אקרים י" (מיכה ו) מנמרת פניהם קדימה (צ) (חבקוק א ט) מי הקרמני ואשלם (איוב מא ג) נקרמה פניו בתודה (הלים צה ב) הן קרם אהלך ואיננו (איוב כג ח) לפאת קרמה מוודה (שמות כז יג) וי" נהג רוח קדים בארץ (שם י"ג) .

השני, מתכמת כל בני קרם (מ"א ה י) נדול מכל בני קרם (איוב א ג) בן מלכי קרם (ישעיה יט יא) .

קדר' ובי הלכנו קרנית (מלאכי ג יד) הקדרים מני קרה (איוב ו פז) וקדר עליהם הים (מיכה ו ג) למה קדר אלך (תהלים מב י) ענין שחרות הם .

קדש' מתחלק לג' מחלקות: האחד, אין קדוש כיו" (ש"א ב ב) אל נערץ בסוד קדשים רבה (תהלים פט ח) מקדוש ישראל (ירמיה נא ד) קדש קדשים הוא ליי" (שמות ל י) ויקדש בם (במדבר כ יג) בקרבי אקדש (ויקרא יג) וזיהה למקדש ולאבן נגף (ישעיה ח יד) ודהגורלתי ודהתקדשתי (יחזקאל לח כג) .

השני, קדשו צום (ויאל א יד) חתקדשו למחר (במדבר יא יח) אני צויתי למקדשי (ישעיה יג ג) עד אבוא אל מקדשי אל (תהלים עג יז) והקדשם ליום הדרגה (ירמיה יב ג) וקדשו עליו מלחמה (מיכה ג ד) ענין הכנה המה .

השלישי, לא תהיה קרשה מבנות ישראל ולא יהיה קדש מבני ישראל (דברים כג יח) וגם קדש היה בארץ (מ"א יד כד) וזיתים בקדשים (איוב לו יד) .

קה' אם קהה הברול (קהלת י י) תקהינה שניו (ירמ' לא לו) ותבו ליקהת אם (משלי לו יז) לעת שיבתה ככלות כחה, לעת יקהה חזרו כחה, ויתכן

המבאר

(רצ) לפי פירש"י (יחזקאל יט) נפקד פה ונקטו בפניהם כי כן אמר שם: ונקטו מזהם חבור עם ראיתי בוגרים ואתקושטת, ויתקוטטו על עצמם על אשר לא שמעו אלי. ע"כ, ויתכן מאד להיות כי הכתיב הראשון נקטה נפשי בחיי נכתב ע"י חסעתיקים הנה ונקטו בפניהם כאשר נקטה מואת לעשירה ולמאות. עין בהקדמתי .

(רצ) מן מנפת פניהם קדימה ולחלו עד מחלקת השנית נרשם בהענין וזו המחלקה השנית. וא"כ שלש מחלקות בשרש הזה. אבל נראה כי מעות הוא בב"ז. (רצא) בב"ז כתיב מגורת וא"כ היה חסך המשפט. ונראה כי הראשון עקר, וזיהה פירוש כי לא יסוד שבט מיהודה ומחוקק מבין רגליו לעת כלות כחו עד כי יבא שילה. וכלה ולו מוסב על יהודה ולא על שילה. ר"ל כל עוד כח ביהודה.

הרביעי, אניב קלוי באש (ויקרא ב יד) מצות

וקלוי (יהושע ד יא) אשר קלם מלך בבל באש (ירמ' כג כב) ונצצים כעין נחשת קל רצח (יהו' א ו) והוא לא פנים קלקל (קח' י') בלחם הקלקל (במדבר כא ו) *

החמישי, קלקל בחצים רצח (יהושעא כא כו) וכל הגבעות התקלקלו (ירמיה ד כד) *

הששי, קל י' חצב להבות אש (תהלים כט ו) וישמע את הקול מדבר עליו (במדבר ז פט) וכל הצם ראים את הקולות (שמות כ פו) קל מן שמיא נפל (דניאל ד כח) *

קלח * או בקלחת או בפרור (ש"א ב יד) * **קלט** * ושור ושה שרוע וקלוש (ויקרא כב

כג) גרוע וחסר * ער' מקלש רצח (במד' לה יא) *

קלס * והוא במלכים יתקלס (חבק' א י) ולא היית כוונה לקלס אתה (יהו' טו לא) לעז וקלס לסביבותינו (תלים מד יד) ענין לעז וביוון המה *

קלע * מתחלק לג' מחלקות : האחד * בתוך

כף הקלע (ש"א כה כט) נהפכו לו אנבי קלע

(איוב מא ד) בקלע ובאבן (ש"א יז ג) כל זה קלע

באבן (שופ' טז) ובילקוש וקלעו בירו (ש"א יז מ) *

השני, את קלעי החצר (שמות לה יז) * ענין

יריעות המה *

השלישי, וקלע עליהם מקלעות (מ"א ו לב)

פתוחי מקלעות כרובים (שם ו כט) מקלעת פקעים

(שם ו יח) ענין פתוח המה *

קלש * ולשלש קלשון ולהקדרמים (ש"א יג

כא) *

קם * מתחלק לשני ענינים : האחד, מי הקים

כל אפסי ארץ (משלי ד ר) וביום הקים את המשכן

(במדבר יט טו) ומקים יריעותי (ירמיה' ד) ונאם

הגבר הקם על (ש"ב כג א) ומגורתי קימו וקבלי

היהודים (אסתר ט כו) די כל אסר וקים די מלכא

יהקים (דנ' ו טו) וקים לעלמין (שם ו כו) ומזהקם

מלכין (שם ב כא), ומגורתי ואולך אתכם

קוסמיות (ויקרא כו יג) ולא תהיה לכם תקומה

(ויק' כו לו) ומגורתי ואת כל היקום אשר ברגליהם

(תהלים צא ו) *

קמל * אם תקמל אלוה רשע (תהלים קלש

יט) מהר עשו מקמל (עובדיה ט) הן יקמלני לו

אחיל (איוב יג טו) ובעז דניאל וחברותי להתקמלה

(דניאל ב יג) הרג בלשון ארמית קמל *

קמץ * קמצי עבה ממחני אני (מ"א יב' י)

קמנתי מכל החסדים (בראשית לב יא) כי מי בו

ליום קמנות (זכריה ר י) לחקשין אספה ולהגדיל

שקל (עמוס ח ה) כמשמעו *

קמף * וקפפת מלילת בידך (דברים כג כו)

הקשפים מלוח עלי שיח (איוב לב ד) את ראש

ינקותיו קמף (יהושעא יז ד) מראש ינקותיו רך

אקמף (שם יז כב) *

קמר * מתחלק לג' מחלקות : האחד, קמר

יקשרון (ש"א ב פו) מקמר קשרת (שמות ל א)

וקמר מחמץ תודה (עמ' ד ה) לא תקשריו ממנו

אשה ליי' (ויקרא ב יא) וכסה ענן הקשרת (שם

טו יג) והנה עלה קימר הארץ בקימר הכבשן

(בראשית יט כח) אש וברד שלג וקישור (תלים

קמח ח) כי הייתי כנאד בקישור (שם קיש פג) *

השני, וקשרי חרצה משתרין (דניאל ה ו)

ומשרא קשרין (שם ה יב) ענין קשר ואסירה המה *

קל * מתחלק לג' מחלקות : האחד, קל הוא

על פני מים (איוב כד יח) וקלו מנמרים כוסיו

(חבקוק א ח) קלים היו רדפינו (איכה ד יט) והקל

מעלך ונשאור אחד (שמות יח כב) רכב על עב

קל (ישעיה יט א) ועל קל נרכב על כן יקלו

רדפיכם (שם ל טו) *

השני, ומדוע הקלחני (ש"ב יט מד) ואנכי

איש רש ונקלה (ש"א יח כב) ונקלה כבוד מואב

(ישעיה טו יד) ובזי יקלו (ש"א ב ל) מלא פניהם

קלון (תהלים פג יז) הן קלתי (איוב מ ד) מקלל

אביו ואמו (משלי כ כ) ויקלוקן על כבודך (חבק'

ב טו) *

השלישי, יקללו המה ואתה תבדך (תהלים קט

כח) לא תקלל חרש (ויקרא יט יד) כי קללת אלהים

תלוי (דברים כא כג) כלה מקללוני (ירמיה טו י) *

המבאר

מחם שהיתה לפני רש"י היה הכותב קלקל בחצים נכלל בתוך מחלקת הד' ולא במחלקת הח"א, רצח) בל"ו עיר מקלט הוא מחלקת שניה, וביתר הניסוחות אין כאן כי אם מחלקת אחת,

רצח) רש"י : נחשת קלל פווקק ומאיר, ומנחם חברו עם קלוי באש,

רצח) רש"י : קלקל בחצים, חברו מנחם עם נחשת קלל ועם לא פנים קלקל, ויש משמע קלקל לשון קלקול כמו וכל הגבעות התקלקלו, ע"כ, ונראה לר"י כי בנכחת מחברו

מקניכם (בראשית מו טו) ובמקנה הצאן ובמקנה
הבקר (שם מו יז) כי אדם הקניני מנעורי (זכריה
יג ה) ענינו הקניני על מקנה.

השלישי, כי תקנה עבד עברי (שמות כא ב)
או קנה מיד עמיתך (ויקרא כה יד) אשר קונה
יהרג (זכריה יא ה) רע רע יאמר הקונה (משלי
כ יד) ויקן את חלקת השדה (בראשית לג יב).
הרביעי, וקנה השוכר מארץ מרחק (ירמיה ו
ך) קנה וקנמון (שיר ד יד) וקנמן בשם מחציתו
(שמות ל כג).

החמישי, כאשר ינוד הקנה במים (מ"א יד
טו) ואזעזע מקנה חשבר (איוב לא כב) וששה
קנים יצאים מצריה (שמו"ל כה לג) כפחריהם וקנחם
(שם כה לו) קנה וסוף קמלו (ישעיה יט ו).

הששי, רצו וכסף בקנה ישקלו (ישעיה מו ו)
חמש מאות קנים בקנה המדה סביב (יחז' מב
טו) וקנה המדה (שם מג ג).

השביעי, קינה היא וקוננה (שם לב טו)
בנות הגוים תקוננה אותה (יחז' לב טו) ויקונן
ירמיה על אישיה והנם כתובים על הקינות
(דה"ב לח כה) וקראו למקוננות (ירמיה ט טו)
ענין הספר הם.

השמיני, ומשקל קינו שלש מאות משקל
נחשת (ש"ב כא טו) סמל דקנארה הדמקרה
(יחזקאל ח ג).

קנא ועבר עזיו רוח קנאה וקנא את אשתו
(במדבר ה יד) כי מנחת קנאת הוא (שם ה טו)
יקנאהו בורים (דברים לב טו) אל קנוא ונקם יי'
(נחום א ב) אל קנא (שמות כ ה).

קנמן נרד וזרכם קנה וקנמון (שיר ד יד)
מר אהלים וקנמון (משלי יז יז) וקנמן בשם מחציתו
(שמות ל כג).

קנץ עד אנה תשימון קנצי למליך (איוב יח
ב) ענין תכל רצח המה.

קס ואת פריה יקוסם ויבש (יחז' יט ט)
פחרנו כפי ענינו כמו יקוצץ.

קסם קסם על ששתי מלך (משלי טו י)

(דברים יא) וימח את כל היקום (בראש' ז כג)
ומגורתו וענינו קמה ולא יכול לראות (ש"א ד טו)
כי קמו עיני משיבו (מ"א יד ד) ענינו קמו [ג"ו
עמדן] ענינו מראות, כמו כי עמדו לא ענו
עוד רצו (איוב לב טו) עמדו מדבר, ותעמד
מלדת (בראשית כש לה).

השני, נקמת נקם ברת (ויקרא כו כה) נקם
נקמת בני ישראל (במדבר לא ב) בשמך נבוס
קמינו (תהלים מד ו) ואל ישיב לב קמי (ירמיה נא
א) שבעתים יקם קין (בראשית ד כד) לא יקם כי
כספו הוא (שמות נא כא) לא תקם ולא תטרר
(ויקרא יט יח).

קמח קמח סלת (בראש' יח ו) קחי רחיים
ופחזני קמח (ישעיה מו ב) צמח בלי יעשה קמח
(הושע ח ו) כמשמעו חטים.

קמט אשר קמפו ולא עת (איוב כב טו)
ותקמטני לעד היה (שם טז ח) ענין נקמה (איוב
יא א) המה.

קמל קנה וסוף קמלו (ישע' יט ו) החפיר
לבנון קמל (שם לג ט) כמשמעו [כריחה].

קמץ וקמץ הכהן ממנה מלאו קמצו (ויק'
ה ב) בשבע שני השבע לקמצים (בראשית מא
טו) וקמץ משם מלא קמצו (ויקרא ב ב) ענין
מלא כף כמשמעו.

קמש והנה עלה כלו קמשונים (משלי כד
לא) קמוש ורוח במבצירה (ישעיה לר יג).

קן מתחלק לח' מחלקות: האחד, קנים
תעשה את התבה (בראש' ו יד) שמה קננה קפו
ותמלש (ישעיה לר טו) והיו כיונה תקנן בעברי
פי פחת (ירמיה מח כח) כצפור נודדת מן קנה
(משלי כו כ) ואמר עם קני אנוע (איוב כפ יח).

השני, קנה שמים וארץ (בראשית יד יט)
מלאה הארץ קנייך (תה' קד כד) יי' קניי ראשית
דרבו (משלי ח כב) ומקנהו פרץ בארץ (איוב א
י) מקנה אף על עולו (שם לו לג) ומקנה רב
היה לבני ראובן (במדבר לב א) ארץ מקנה הוא
(במ' לב ד) עשה מקנה וקנין (יחז' לח יב) הבו

המבאר

רצו) התיבה היה חסר בכל ההתקפות ורק נמצא במ סלות
עמדו מדבר' והוספתו מרעתי. כי כן נמצא גם בשרש
רס ער 65, וסורשו כפושחחר סלח מדבר אחרי מלה
עמדו וצריכה להבין הקורא, כן גם כאן מוסרה מלה מראת
אחרי קסו או אחרי עיניו.

רצו) בל"ח חזרה לה יחידו המחלקה הששית עם מחלקה
החשית, ומחלקה הששית מחלקה בזה לשנים. ומשקל קני
לכד. וסמל חקנאה המקנה לכד.
רצו) בטעם ברלין ולענין כרעב ענין הבל חס, והיכל הוא.

[157]

המשה אשר בידו (ש"א יד מג) מקצה בחזרת
... הקיצונה בסחבורת השנית (שמות כו ד) הן
אלה קצות דרכיו (איוב כו ד) *

השני, קיץ והקיץ (תהלים עד יו) כלוב קיץ
(עמוס ח א) כי על קיץ (ישעיה מו ט) על בית
הקיץ (עמוס ג טו) וקץ עליו הניש (ישע' יח ו) *
השלישי, ויקץ מואב מפני בני ישראל (במדבר
כב ג) ויקצו מפני בני ישראל (שמות א יב) נעלה
ביהודה ונקיצנה (ישעיה ו ו) ענין מצוק ורחק
המה *

הרביעי, החל י' לקצות בישראל (מ"ב י לב)
כי את כל אלה עשו ואקץ גם (ויקרא כג) קצתי
בחי (בראשית כו מו) ואל תקץ בחיבתו (משלי
ג יא) ענין מאיסה המה *

החמישי, וייקץ יעקב משנתו (בראש' כח טו)
לא הקיץ הנער (מ"ב ד לא) ויקץ כישן אדני
(תהלים עד סה) הקיצה אל תוננך לנצח (שם מד
כד) הקיצתי ואראה (ירמיה לא כו) *
הששי, וקצתה את כפה (דברים כה יב) וקצץ
פחלים (שמות לט ג) בהנחת ידיהם ורגליהם
מקצצים (שופטים א ז) י' ציק קצץ עבות
רשעים (תהלים קט ד) *

השביעי, וקץ ורדרד (בראשית ג יח) את
קצי המדבר (שופטים ח ו) קוצים כסוחים
(ישעיה לג יב) *

קצב * מדה אחת וקצב אחד (מ"א ו כה)
כערר הקצובות (שיר ד ב) ויקצב עץ וישלך שמה
(מ"ב ו ו) לקצני הרים ירדתי (יונה ב ז) *

קצה * והפיץ קצה וכמן יורק (ישע' כח כה)
כי לא בהרוץ יורש קצה (שם כח כו) *

קצין * קציני סדם (ישעיה א י) כל קצינדך
נדרו יחד (שם כב נ) אשר אין לה קצין (משלי ו ז) *

קצע * מתחלק לג' מחלקות : האחד, מר
ואלהות קציעות (תלים מה ט) עצני קטורה המה :
וכמהו בלשון ארמית קדה קציעותא (שמות ל כד) *
השני, יקצע מבית סביב (ויקרא יד מא) ענין
מפצל הוא לשי ענינו *

השלישי, והנה חצר במקצע חצר (יחזקאל

קסם קסמים (דברים יח י) וקסמים ביום (במדב'
כב ז) ולא קסם בישראל (שם כג כג) וחשכה
להם מקסם (מכה ג ו) יסוד אחד להם *

קסת * וקסת הספר במתניו (יחזקאל ט ג)
[ענין הלן שרש קש] *

קע * מתחלק לג' מחלקות : האחד, והוקע
אותם ל' (במדבר כה ד) וכתבת קעקע יצט'
(ויקרא יט כח) *

השני, סן תקע נפשי מכך (ירמיה ו ח) כאשר
נקעה נפשי (יחזקאל כג יח) ענין הסרה המה *

קער * קערת כסף אחת (במדבר ו יג) קערת
כסף שמים עשורה (שם ו טו) ועשירת קערתיו
(שמות כה כט) *

קף * מתחלק לג' מחלקות : האחד, הקף
את העיר (יהושע ו ג) עדת מרעים הקיפוני (תה'
כב יז) ויהי כי הקיפו ימי המשתה (איוב א ח)
ויקפו על העיר (מ"ב ו יד) לא תקפו פאת ראשכם
(ויקרא יט כו) ויתכן לא תקפו ענין השחתה *

השני, ונקף סבכי היער בברזל (ישעיה י לד)
חגים ינקפו (שם כט א) כנקף זית (שם יז ו)
ותחת חגורה נקפה (שם ג כד) ענין השחתה *
השלישי, שנחבים וקפים ותכיים (מ"א י כב) *
קפא * קפאו תהמת בלב ים (שמות טו ח)
וכנבניה תקפאני (איוב י י) לא יהיה אור יקרות
וקפאון (זכריה יד ו) *

קפד * מתחלק לג' מחלקות : האחד, קפדה
בא (יהו' ו כה) קפדתי כארץ חיי (ישע' לח יב) *
השני, וירשוה קאת וקפוד (שם לד יא) *

קפץ * מתחלק לג' מחלקות : האחד, אם
קפץ באף רחמיו סלה (תהלים עד י) ולא תקפץ
את ירך (דברים טו ז) ועלתה קפצה פיה (איוב
ח טו) עליו יקפצו מלכים פיהם (ישע' נב טו) *
השני, מקפץ על הנבעות (שיר ב ח) * ענינו
יורה עליו *

קץ * מתחלק לו' מחלקות : האחד, קץ כל
בשר בא לפני (בראשית ו יג) מקצה גבול מצרים
ועד קצהו (שם מו כא) לכל תכלה ראיתי קץ (תה'
ק יט צו) מקץ שבע שנים (דברים טו א) בקצה

המבאר

רמט רש"י : וכתבת קעקע כחב המחוקה ושקיע שאינו נמחק לעולם .. וכו'. ק ע ק ע
לשן והוקע אותם. והוקענים. ותחבן עץ בארץ ותולין אותן עליהם וכו' ע"כ.

[158]

ד ו) וקרוה אסון (בראשית מד כט) ויקר מקרה (רות ב ג) ענין פגיעה המה *

הרביעי, מים קרים (משלי כה כה) וממורים קרה (איוב לו ט) וקר רחם (בראשית ח כב) לפני קרתו מי יעמד (תהלים קמו יז) מערה בנר ביום קרה (משלי כה כ) *

החמישי, המקרה במים עליותיו (תלים קר ג) קרות בתינו ארזים (שיר א יז) מפיל הקורה (מ"ב ו ה) על כן באו בצל קרתי (בר' יח ה) בעצלותם ימך המקרה (קהלת י יח) וקרי עכביש יאצו שג' (ישעיה נח ה) המה קרוהו (נחמיה ג ג) *

הששי, מקור מים חיים (ירמ' ב יג) ושמהיך בנקרת הצור (שמות לג כב) העיני האנשים ההם חנקר (במדבר טו ד) מעין נרפש ומקור משהת (משלי כה כו) ושהרה ממקור דמיה (ויקרא יב ז) ועיני מקור דמעה (ירמיה ח כג) ואל מקבת בר נקרתם (ישעיה נא א) עצמי נקר מעלי (איוב ל יז) יקרוה ערבי נחל (משלי י לז) אני קרתי ושתיתי מים (ישעיה לו כה) *

השביעי, קרית מלך רב (תהלים מח ג) קריה נאמנה (ישעיה א כא) בצאתי שער עלי קרת (איוב כפ ז) על גפי מרמי קרת (משלי ט ג) והקרתם לכם ערים (במדבר לה יא) *

השמיני, וקיר עדה מנן (ישע' כב ו) ארמנות הקרירות (עמוס ב ג) ופלשתים מכפתור וארם מקיר (שם ט ז) וגלו עם ארם קריה (עמוס א ה) שם מדינה *

התשיעי, בקירת הבית (ויקרא יד לו) והקיר ביני וביניהם (יהו' מג ח) מקיר העיר וחוציה (במדבר לה ד) ויתכן להיות מהמחלקת הששי, וקרקר כל בני שת (שם כד יז) מקרקר קר (ישע' כב ה) *

קרא * מתחלק לג' מחלקות : האחד, קרא הדרות מראש (ישע' מא ד) מצרים קראו (הושע ז יא) *

השני, כי יקרא קן צפור (דברים כב ו) מדוע קראני אלה (ירמיה יג כב). וחקרא אחס (שם לב

מו כא) ומקצעותיו לו (שם מא כב) למקצעות (שמות כו כג) ענין זווית המה *

קצף * מתחלק לג' מחלקות, האחד, קצף ד' על אבניכם קצף (זמריה א ב) מקצפו חרעש ארץ (ירמיה י י) כי בקצפי הכיתוך (ישע' ס י) * השני, כקצף על פני מים (הושע י ז) ותאנתי לקצפה (יואל א ז) פתורנו כפי ענינו כרתח על פני מים ש) *

קצר * מתחלק לג' מחלקות : האחד, כי קצר המצב מהשחרע (ישע' כח כ) קצר ימי (תה' קב כד) קצר ימים (איוב יד א) מקצר רוח (שמו' ו ט) הקצר רוח י' (מיכה ב ו) הקצור קצרה ידי מפרות (ישעיה נב ב) *

השני, וקצרתם את קצירה (ויקרא כג י) כי בשל קציר (יואל יג) שלא מלא כמו קוצר (תלים קכט ז) כי תקצר קצירך בשוך (דברים כד יט) אשר קצירו רעב יאכל (איוב ה ה) *

השלישי, ועשה קציר כמו נשע (שם יד ט) תשלח קציריה עד ים (תהלים ס ב) ענין יונקרת [ג"ה יונקות] המה *

ק * ולא תקיא הארץ (ויקרא יח כח) כאשר קאה (שם) סן חשבנענו והקאתו (משלי כה טו) שחו שכרו וקוי (ירמיה כה כז) *

קר * מתחלק לג' מחלקות : האחד, יקרה היא מפנינים (משלי ג טו) ואת יקר תפארת גדולתו (אסתר א ד) בנוח מלכים ביקרוחך ש) (תהלי' מה י) ואדם ביקר בל ילין (שם מו יג) ענין חורר ויוקר המה *

השני, ויקר פריון נפשם ש) (שם מו ט) הקר גלך מבית רעך (משלי כה יז) אף אני אלך עמכם בקרי (ויקרא כו מא) בחמת קרי (שם כו כח) אוקיר אנוש מפני (ישע' יג יב) יקר רוח איש תבונה (משלי יז כו) ענין מניעה המה *

השלישי, מקרה אחד לצדיק ולרשע (קהלת ט ב) אם יקרך עון בדבר הזה (ש"א כח י) הקרה נא לפני היום (בראשית כד יב) ויקר אלהים אל בלעם (במד' כג ד) את כל אשר קרוהו (אסתר

המבאר

שב' רש"י : ומנחם חבור לשון פגיעה . כמו אוקיר אנוש מפני , יאלך עמך בחמת קרי . כלומר ימנע מפיון נפשם ע"כ * שב' רש"י : ומנחם חבור במהבית קורות ע"ש שהעכביש אריותו בקורות .

ש' בנ"י כתוב : ותרנמו כדחיתא על אפי מיא . שב' רש"י : יראתי בנקר רב סעדיה חיבה וזמורה עם מי נתן למסעה ועקב . שכתוב בי יד וחוסס מירגשת . ומנחם חבור לשון יוקר כמו יקר מכלי פו .

[159]

(יואל ב יג) קרעו ולא דמו (תהלים לה טו) ויקרעו את מעלו (איוב א כ) שד'.

קרץ. מתחלק לג' מחלקות: האחד, קרץ מצפון בא בא (יזמיה מו כ) מחמר קרצתי גם אנ (איוב לג ו).

השני, קרץ בעיניו (משלי ו יג) קרץ עין יתן עצבת (שם י י) שנאי חנם יקרצו עין (תלים לה יט) ענין רמו הם.

השלישי, די אכלו קרצוהי די דניאל (דניאל ו כה) ואכלו קרציהון די יהורא (שם ג ח).

קרש. ועשית את הקרשים למשכן (שמות כו טו) תחת הקרש האחד (שם כו יט) קרשך עשו שן (יחזקאל כו ו).

קש. מתחלק לוי"ז מחלקות: האחד, קש לפני רוח (תהלים פג יד) ואת קש יבש תרדף (איוב יג כה) לקשש קש לתבן (שמות ד יב) מקשש עצים ביום השבת (במ' פו לג) כמשמעו. השני, ותקש בלדתה (בראשית לה טו) אם לא בכיתי לקשה יום (איוב ל כה) ויקש דבר איש יהודה (ש"נ יט מד) וידבר אתם קשות (בראש' מב ו).

השלישי, יקשת לך וגם נלכת (יזמיה נ כד) נוקשת באמרי פך (משלי ו ב) פן תקש אדוהים (דברים יב ל) כי מוקש הוא לך (שם ז טו) כהם יוקשים בני אדם (קהלת פ יב) ישור כשך יקושים (יזמיה כו כ).

הרביעי, את הקשאים (במדבר יא ה) כמלונה במקשה (ישעיה א ח).

החמישי, ותחת מעשה מקשה קרחה (שם ג כד) מקשה תעשה המנוחה (שמות כה לא). הששי, וארכבתא דא לרא נקשן (דניאל ה ז) אין לו דמיון בתורה. ענין נענצו הוא.

קש. מתחלק לשני ענינים: האחד, כל אשר לו סנפיר וקשקשת (ויקרא יא פ) ושיריו קשקשים (ש"א יז ה).

השני, ואת קשות הנסך (במדבר ד ז) וקשותיו ומנקיותיו (שמות כה כט) ויתכן להיות מנוחתם [נה"ב מנוחה] קסת הספר (יחזקאל פ ג).

(כג) וגם הנה הוא יצא לקראתך (שמות ד יד) ואקראה לך להודיעני מה אעשה (ש"א כח טו) השלישי, קרא דגל ולא גל (יזמיה יז יא) כאשר ידף הקרא בהרים (ש"א כו ב).

קרב. מתחלק לג' מחלקות: האחד, קרב אחוה ושמע (דברים ה כו) קרבת אלהים יחפצון (ישעיה נח ב) כל הקרב הקרב אל משכן יי' (במ' יז כח) והיה כקרבכם אל המלחמה (דברי' כ ב). השני, נביא מקרבך מאחך (שם יח טו) ופרש יריו בקרבו (ישעיה כה יא) בקרב אלהים ישפם (תהלים פב א) וכל קרבי את שם קרשו (שם קג א) וקרבו וברעיו (ויקרא א פ) ראשו על כרעיו ועל קרבו (שמות יב ט) יסור אחד להם.

השלישי, כיום הלחמו ביום קרב (זכריה יד ג) קרבות יחפצו (תהלים סח לא) מובנה חכמה מכלי קרב (קהלת פ יח) עברא קרב עם קרישין (דניאל ז כא) לשון מלחמה חמה.

קרה. מתחלק לג' מחלקות: האחד, וקרה בלילה (בראשית לא מ) משליך קרחו כפתים (תלים קמו יז) כעין הקרה הנורא (יהו' א כב). השני, קרחו וגו' ... הרחיבי קרחתך כנשר (מיכה א טו) לא יקררו קרחה בראשם (ויקרא כא ה) והקרחו אליך קרחה (יהו' כו לא) בקרחתו או בגבחתו (ויקרא יג מב) קרח הוא פדור. הוא (שם יג מ) עלה קרח עלה קרח (מ"ב כ כג).

קרים. וקרמתי עליכם עור (יחזקאל לו ו) ויקרם עליהם עור מלמעלה (שם לו ח) כמו ויסך עליהם.

קרן. מתחלק לג' מחלקות: האחד, אלה הקרנות אשר וור את יהודה (זכריה ב ב) לקחנו לנו קרנים (עמו' ו יג) ועל קרני עשר (ד' ז כ). השני, כי קרן עור פני משה (שמות לד לה) קרנים מירו לו (חבקוק ג ד) ענן הור חמה.

קרב. והבאת את הקרבים בללאת (שמות כו יא) קרסיו קרשיו (שם לש לג) כרע בל קרם נבו (ישעיה מו א) קרסו קרעו יחרו (שם מו ב).

קרבסל. ולא מעדו קרבסלי (ש"ב כב לו). **קרע**. עת לקרוע (קהלת ג ז) וקרעו לבנכם

המבאר

היה מחסם מחלקי למחלקה אחרת, ואחרי לא חלקו טובה כי חשבוה לאחר.

שד' : [ב'רמיה ד ל] אמר : תקרעו בפתך. שהפך גראה כמרחיב קרע העין כך שמעתי. וגם מחסם לא חלק במחברת קרע. ע"כ. ר"ל אלו היה תקרעו בפתך נבדל בפתרונו

ב יח) ותקשר על ידו שני 'ברא' לח כח) והקרוים אליהם, כי קשרתם כלכם עלי (ש"א כב ח) לא תאמרין קשר, לכל אשר יאמר העם הזה קשר (ישעיה ח יב) קשר עליך עמוס (עמוס ז י) ויהי הקשר אמש (ש"ב מו יב) והקשרים ליעקב (שה) בראשית ל מב) .

קשת . קשת גברים חתים (ש"א ב ד) עריה תעור קשתך (חבקוק ג ט) ללמד בני יהודה קשת (ש"ב א יח) נושקי רומי קשת (תלים עח ט) היו בקשת רמיה (הושע ז מו) .

קתרום . קתרום סבא ספנתרין סומפניה (רניאל ג ה) . כלי וזמר המה .

קשב . תקשב אונק (תהלי' יו) הקשיבי לקול שועי (שם ה ג) והקשיב קשב רב קשב (ישע' כא ז) .
קשח . תקשיח לבנו מיראחק (ישעיה סג יז) הקשיח בניה ללא לה (איוב לט יט) ענין קשיון הוא לפי הענין .

קשט . להוריעך קשט אמרי אמת (משלי כב כא) מפני קשט סלה (תלים סו) די כל מעבריה קשום (ד' ד לר) מן קשט די אלהתן (שם ב מז) .
קשט . במאה קשיטה (בראש' לג יט) ויתנו לו איש קשיטה אחת (איוב מב יא) .

קשר . וקשרתם לאות על ירך (דברים ו ח) קשרם על גרגרתך (משלי ג ג) תקשרי בחלון (יהושע

ותשלם מחברת קר"ף

אחל מחברת רי"ש

מוראי (מלאכי או) יובילו שי למוראי (תה' עו יב) . השלישי, וחסיר את מראתו בנצחה (ויקראא מו) הוי מוראה ונאלה (צפניה ג א) ושמתך כראי (נחום ג ו) ענין שנוף הם .

ראם . מתחלק לב' מחלקות : האחד, ומקרני רמים עניהי (תהלים כב כב) כתועפת ראם לו (במדרג כג כב) .

השני, ראמות וגביש לא יוכר (איוב כח יח) מאבני השמים הוא .

ראש . מתחלק לב' מחלקות : האחד, בראשית ברא אלהים (בראשית א א) ראשית חכמה יראת יי' (תהלים קיא י) ראשון הוא לכם (שמות יב ב) וראשית שמנים ימשחו (עמוס ו ו) מראשית ערסתיכם (במד' מו כא) והקרבים אליהם, מראשו ועד רגליו (ויקרא יג יב) ושמן על ראשך אל חסר (קהלת ט ח) אל ראשי המספות (שם ל ב) והיה לארבעה ראשים (בראשית ב י) .

השני, כי חשא את ראש (שמות ל יב) מזה

רא . ראם ראש, רג רגד רבך רגע רבץ רבץ, רג רגז רגל רגס רגן רגע רגש, רד רדיד רום דף, רח רחב רחש, רוח, רז רוח רום רון, רח רחב רחל רחם רחף רחץ רחוק רחש, רש רשב רשפש רשש, רך רכב רכל רכס רכש, רם רמח רמך רמן רמס רמש, רן, רס רסן, רע רעב רעד רעל רעם רענן רץ רעץ רעש, רף רפא רפד רפס רפסד רפס רש רש רש רש רש, רץ רצד רצח רצצ רצף, רק רקב רקד רקח רקס רקע, ר, רש רשם רשע רשף רשת, רתח רחם רתק רתת .

רא . מתחלק לב' מחלקות : האחד, ותרא האשה כי מוב העץ למאכל (בראשית ו ו) וירא יעקב כי יש שבר במצרים (שם מב א) וראה פניך לא פלתי (שם מח יא) במראת הלילה (שם מו ב) במראה אליו אתודע (במ' יב ו) ואראה מראות אלהים (יחזקאל אא) בראת פני אלהים (ברא' לג י) . השני, ומוראכם וחתכם (שם ט ב) איה

המבאר

אותן המתקשרות יחד למחר עברין, ע"כ . ולפי זה נחסר בשרש הזה שני הכתובים האלה בכל הנוסחאות אשר לפני .

שה' רש"י : [ברא' ל מא] אמר על המקשרות : ומסמם חברו עם אחיהם בקשרים (ש"ב מו לא) ויהי הקשר אמש .

[161]

(שמות כח טו) מנורת ארבע.

השני, אל כל בהמה לרבעה אחת (ויקרא כ טו) בהמתך לא תרביע כלאים (שם יט יט) ארתי ורבעי ורית (תלים קלג ג) וכל רבץ בלשון ארמית כמחו.

רבץ. והאם רבצת על האפרוחים (דברים כב ו) רבץ תחת משאו (שמות כב ה) ורבצת ואין מחיר (איוב יא יט) שכחו רבצם (ירמיה נ ו) כמשמטו.

רבק. ולאשה ענל מרבק בבית (ש"א כח נד) ופשתם כענלי מרבק (מלאכי ג כ) עניך הואי **רבב.** מתקו לו רבני נחל (איוב כא לג) ורבנים ידבקו (שם לח לח) בחרי [נול"צ הר] אדמה המה.

רבנן. לב רנן (דברים כח טו) רננו ואל תחשאו (תהלים ד ה) מצענך ומרננך (ישעיה יד ג) ולא ירננו עוד (ש"ב ז י) ברננו רחם תוכור (חבקוק ג ב) הרננו ממלכות (שם כג יא) המרננו ארץ ממקומה (איוב פ ו).

רגל. מתחלק לו"ו מהלקות: האחד, רגל תחת רגל (שמות כא כד) אם תשיב משבת רגליך (ישעיה נח יג) שש מאות אלף רגלי (במדבר יא כא) שלח רגליו (שופט' ה טו) וזרעתי ומרגלתי (דניאל י ו) ותשכב מרגלתי (רות ג יד) להגל המלאכה אשר לפני ולרגל הילדים (בראשית לג יד) וכל העם אשר ברגליך (שמות יא ח).

השני, ולא עשה רגליו (ש"ב יט כה) ולשתות את מימי רגליהם (מ"ב יח כו) להסך את רגליו (ש"א כד ד).

השלישי, לא רגל על לשנו (תהלים טו ג) וירגל בעבדך (ש"ב יט כח).

הרביעי, שנים אנשים מרגלים (יהושע ב א) להגל את הארץ (שם יד ז) להגל את יעור (במד' כא לב) מרגלים אחם (בראשית מב ט) החמישי, זה שלש רגלים (במ' כב כח) שלש רגלים תחנ לי (שמות כג י).

הששי, וירגך יי אתך להגלי (בראשית ל ל) כמו למעני.

רגם. מתחלק לב' מהלקות: האחד, ורגם מלך ואנשיו (זכריה ז ב) שרי יהודה רגמתם (תהלים סח כח) כמו להקדם [עין הסבאר בעל"ז].

עצמו ראשיהם (תהלים קלג יז) ומשנאוך נשאו ראש (שם פג ג) וראה ראש ככבים כי רמו (איוב כב יב) עבריך נשאו את ראש (במדבר לא מט) ענין מנין המה.

השלישי, ראש ותלאה (איכה ג ד) וסרח כראש משפט (הושע י ד) וחתנו בברותי ראש (הח' סט כב) סרה ראש ולענה (דברים כט יז) וראש פתנים אכור (שם לב לג) כי הפכתם לראש משפט (עמוס ו יב) וישקנו מי ראש (ירמיה ח ד).

רב. מתחלק לר' מהלקות: האחד, ויהי כי החל האדם לרב (בראש' ו א) למען רבות מופתי (שמות יא ט) כרעם כן חשאו לי (הושע ד ז). והקריבים אליהם, ושנים יניסו רבבה (דבר' לב ל) ורבבה מימינך (תהלים צא ו) ואחה מרבבת קרש (שם לג ב) רבא אליהם רבתיים (תהלים סח יח) ורבו רבנן קדמוהי יקומון (דניאל ז י). והקריבים אליהם, ובסרבות לא חתן אכלך (ויקרא כה לו) נשך ותרבות (ויקרא כה לו) מריבה הונו ותרבות (משלי כח ח) ולא רבית במחיריהם (תה' מד ג). ויש אשר אוסרים בנינו ובנותינו אנחנו רבים (נחמ' ה ב), והקריבים אליהם אשר משפחתי ורבותי (איכה ב כב) תרבות אנשים חסאים (במד' לב יד) רבתה גוריה (יהושע יט ב).

השני, ויהי רבה קשת (ברא' כא כ) וימרדו ורבו (שם מט כג) רבים כל דרכי קשת (ירמיה ג כט) יסבו עלי רביו (איוב טו ג).

השלישי, רבת ארני ריבי נששי (איכה ג נח) יי יחתו מריביו (ש"א ב י) אם לאל חריבון (איוב יג ח) המה מי מריבה (במדבר כ יג) אבנחך על מי מריבה סלה (תהלים פא ח).

הרביעי, וכרביבים עלי עשב (דברים לב ב) ואם השמים יתנו רביבים (ירמיה יד כב) וימנעו רבנים ומלקוש לוא היה (שם ג ג).

רביד. רבד הוזת (בראשית מא מב) ורביד על גרונך (יהושע יא) מרבידים רבדתי ערשי (משלי ז טו).

רבך. מרבנת תביאנה (ויק' ויד) ולמחבת ולמרבנת (דה"א כג כט).

רבע. מתחלק לב' מהלקות: האחד, רביעת ההין (שמות כט ט) יום רביעי (בראשית א יט) ורבע הקב דביונים (מ"ב ו כה) רבוע יהיה כפול

השני, עם הארץ ירמיהו באבן (ויקרא כ ב)
ורגמו אותו כל העדה (שם כד יד) כצורר אבן
במרגמה (משלי כו ח) .

רגן. דברי נרגן כמלהמרים (משלי יח ח)
ותרגנו באהליכם (דברים כו כ) ורוגנים ילמדו
לקח (ישעיה כט כד) .

רגע. מתחלק לג' מחלקות: האחד, רגע
אחד (שמות לג כ) כי רגע באפסו (תלים ל ו) לרגעים
אשקנה (ישעיה כו ג) ורגע אדבר על גוי (ירמיה
ח ט) וחרדו לרגעים (ש) (יחזקאל כו טז) ועד
ארגיעה לשון שקר (משלי יב יט) כי ארגיעה
אריצנו מעלי (ירמיה מט יט) .

השני, הולך להרגיעו בישראל (שם לא ב) הרגעי
דומי (שם מו ו) וזאת המרגעה (ישעיה כח יב)
אך שם הרגיעה לילית (שם לו ד) .

השלישי, עורר רגע וימאס (איוב ז ח) רגע
הים (ישעיה נא טו) וצל רגעי ארץ (תלים לה ד)
כמו על דכא ארץ .

רגש. למה רגשו גוים (תהלים ב א) בבית
אלהים נהלך ברגש (שם נה טו) מרגשת פעלי אין
(שם סד ג) ארץ גבריא אלך הרגשו, (דני' ו יב) .
רג. מתחלק לג' מחלקות: האחד, והיום
רד מאד (שופטים יט יא) מדוע אמרו עמי רדנו
(ירמיה ב לא) ורדו גת פלשתים (עמוס ו ב)
ועניים מרודים תביא בית (ישעיה נח ז) וזרעני
ומרודי (איכה ג יט) הניעמו בחילך והורידמו (תלים
נב יב) .

השני, ורדו ברגת הים (בראשית א כח) וזה
באח גוים (ישעיה יד ו) והכנהים ירדו על ידיהם
(ירמיה ה לא) ורדו בננשיהם (ישעיה יד ב) וירד
מים עד ים (תהלים עב ח) או ירד שריד לאדירים
עם יי ירד יל בגבורים (שופטים ה יג) שלח אש
בעצמתי וירדנה (איכה א יג) אריר בשיתי ואהימה
(ש) (תהלים נה ג) .

השני, ורדו ברגת הים (בראשית א כח) וזה
באח גוים (ישעיה יד ו) והכנהים ירדו על ידיהם
(ירמיה ה לא) ורדו בננשיהם (ישעיה יד ב) וירד
מים עד ים (תהלים עב ח) או ירד שריד לאדירים
עם יי ירד יל בגבורים (שופטים ה יג) שלח אש
בעצמתי וירדנה (איכה א יג) אריר בשיתי ואהימה
(ש) (תהלים נה ג) .

השני, ורדו ברגת הים (בראשית א כח) וזה
באח גוים (ישעיה יד ו) והכנהים ירדו על ידיהם
(ירמיה ה לא) ורדו בננשיהם (ישעיה יד ב) וירד
מים עד ים (תהלים עב ח) או ירד שריד לאדירים
עם יי ירד יל בגבורים (שופטים ה יג) שלח אש
בעצמתי וירדנה (איכה א יג) אריר בשיתי ואהימה
(ש) (תהלים נה ג) .

השני, ורדו ברגת הים (בראשית א כח) וזה
באח גוים (ישעיה יד ו) והכנהים ירדו על ידיהם
(ירמיה ה לא) ורדו בננשיהם (ישעיה יד ב) וירד
מים עד ים (תהלים עב ח) או ירד שריד לאדירים
עם יי ירד יל בגבורים (שופטים ה יג) שלח אש
בעצמתי וירדנה (איכה א יג) אריר בשיתי ואהימה
(ש) (תהלים נה ג) .

השני, ורדו ברגת הים (בראשית א כח) וזה
באח גוים (ישעיה יד ו) והכנהים ירדו על ידיהם
(ירמיה ה לא) ורדו בננשיהם (ישעיה יד ב) וירד
מים עד ים (תהלים עב ח) או ירד שריד לאדירים
עם יי ירד יל בגבורים (שופטים ה יג) שלח אש
בעצמתי וירדנה (איכה א יג) אריר בשיתי ואהימה
(ש) (תהלים נה ג) .

השני, ורדו ברגת הים (בראשית א כח) וזה
באח גוים (ישעיה יד ו) והכנהים ירדו על ידיהם
(ירמיה ה לא) ורדו בננשיהם (ישעיה יד ב) וירד
מים עד ים (תהלים עב ח) או ירד שריד לאדירים
עם יי ירד יל בגבורים (שופטים ה יג) שלח אש
בעצמתי וירדנה (איכה א יג) אריר בשיתי ואהימה
(ש) (תהלים נה ג) .

המבאר

ארנמן, כי אם נאמר שהוא כמו רקמתם אינו מן הצורך לומר
שהוא לשון ארנמן, ואם הוא לשון ארנמן אינו מן הצורך לפרשו
רקמה. והנה מזהם פירש מלת רגמחם כמו לחקם. כאשר
באר גם חר"ק. וע"כ נראה בעיני לומר כי רש"י ז"ל פירש
רגמחם מדעתי או כמו רקמתם בחלףת ה' בקולף או כמו
ארנמן, ושפירש מזהם לחקם נשפט בדבריו ע"פ איז סבה.
(ש) רש"י: ומזהם פירש לשון רגע כמו כי רגע באפו.
(שח) רש"י: ומזהם מרר לשון ממשלה כמו ורדו ברגת הים.
ושדיחי לשון שח. למי שח.

(ש) רש"י. רגמחם כמו רקמתם לשון ארנמן כך חביר
מחם, ע"כ. וחר"ק בשרש רגם על כצורר אבן במרגמה
(משלי כו ח) אמר ח"ל. ואו"ל כתב במרגמה כמו ארנמן ופי'
כצורר אבן מאבני החצוצה בבני ארנמן מן היתון לכסיל כבוד
ורגם מלך ואמשי (זכריה ב) בשש נקודות. שוי יתודה רגמחם
מ' קולס, וז"ל שרים ויתון לא חרגם ורגם מלך. אולי שני
אנשים היו שפם כך. שראצו ורגם מלך וזאת הנחת ע"כ.
והקורא יראה כי בהכרח נפל איזה טעות בדברי רש"י ז"ל. כי
כלבד שהוא סותר את עצמו באמרו רגמחם כמו רקמתם לשון

[163]

- המה • ודומה לו מצינו בספרי בפרשת פנור :
חזור לעשות להם מרוחים והיו קוראות להם
ואוכלות • הה"ד ותקראנה לעם לנבתי אלהיהן
(במדבר כה ב) שט •
- רזם** • ומה ירמוז ענין (איוב פו יב) כמו
רזם •
- רזן** • ורזנים נוסדו יחד (תלים ב ב) ולרזנים
אי שר (משלי לא ד) כמשמעו •
- רח** • מתחלק לב' מחלקות : האחד, וירח יי'
את ריח הניחח (בראשית ח כא) אם יי' הסיתך
בי ירח מנחה ש"א כו יפ) אף להם ולא ירחיק
(תהלים קפו ו) ולא אריח בריח נידחכם (ויקרא
כו לא) בהריתו אש (שופטים מז ט) •
- השני, איש אשר רוח אלהים בו (בראש' מא
לח) והריתו בירת יי' (ישעיה יא ג) או מרוח
אשך (ויקרא כא ד) לעשות לרוח משקל (איוב כח
כה) אשר ורה ברחת ובמורה (ישע' ל כד) מגורת
רוח הוא •
- השלישי, קחי רחים ופחני קמח (ישעיה מז
ב) לא יחבל רחים ורכב (דברים כד ו) קול רחים
ואור נר (ירמיה כה י) •
- רחב** • רחב לא מוצק תחתיה (איוב לו מז)
ענני במרחב יה (תלים קיח ה) תרחיב צעדי תחת
(שם יח לו) וישב ברחב העיר (שופטים יט מז)
נרחב אכין מושבי (איוב כט ו) בשוקים וברחבות
(שיר ג ב) •
- רחל** • וכרחל לפני גזויה נאלמה (ישעיה נג
ו) רחלים מאתים (בראשית לב טו) •
- רחם** • מתחלק לב' מחלקות : האחד, פסור
כל רחם (שמות יג ב) ורחמה הרת עולם (ירמיה
ד יז) רחם רחמים (שופטים ה ל) אשר בצאתו
מרחם אמו (במד' יב יב) בגיחו מרחם יצא (איוב
לח ח) וזו רשעים מרחם (תלים נח ד) מרחם
משחרך (תהלים קי ג) •
- השני, ישכחו רחם שיי' (איוב כד כ) רחם
ארחמו (ירמיה לא ד) ברגז רחם תזכור (חבקוק

המבאר

ארחמו וקאריך דונש בדבריו והיכתי כי יש הברל בין רחם בשש
נקודות ורחם בפתח וצורי, והנה הסכמך ר"ח ו'ל הצדיק
את דונש בפעם חוז, אמנם לי נראה כי תשובת דונש באה
ע"י קלקול הכ"ל אשר לפניו, ומכלל ספק היה כתיב בס'
סמם המסוק ישכחו רחם בס"ף מחלקה הראשונה והמעתיק
חליתו ותיבא מלת ח ש נ' לפניו, וע"כ השיג עליו דונש,
ואין למנחם בה עניש •

שט) דברי הספרי המביאים פה לא נמצאו כי אם בהעתקה
וח' לבד, ואפשר כי נוספו על פי איהל אחרת או הפעתיק •
(שי) הכתיב רחם ארחמו לא נמצא בכלל ההעתיקות והוספתו
לפי דברי דונש, ואף כי נודתי בתחלה שלא להוכיח בס' הזה
תשובות דונש והכרעות ר"ח, כי כלל לספר מיוחד תהיינו, לא
יכולתי התאפק העסק מבלי להוכיח כי במקום הזה השיג דונש
על סמם לאמר כי לא בצדק חבר ישכחו רחם עם רחם

כב לר) •

השני, לא יחבל רחמים ורכב (דברים כד ו)
תשאני אל רוח חרכיבני (איוב ל כב) •

רכל • מתחלק לב' מחלקות: האחד, מכל
אבקת רוכל (שיר ג ו) בעיר רכלים שמו (יחזקאל
יז ד) רכלי שבא ורעמה (שם כו כב) המה רכלך
במכללים (שם כו כד) ענין סוחרים המה •

השני, לא תלך רכל בעמך (ויקרא יט טו)
הולכי רכל נחשת וברזל (ירמיה ו כה) • ענין
מלשינים הם •

רכס • והרכסים לבקעה (ישע' מ ד) מרכסי
איש (תלי' לא כא) וירכסו את החשן (שם)
כח כח) כמשמעו •

רכש • מתחלק לב' מחלקות: האחד, רכבי
הרכש האחשחרנים (אסתר ח ז) רחם המרכבה
לרכש (מיכה א ג) •

השני, וישב את כל הרכוש (בראשית יד טו)
והרכש קח לך (שם יד כא) זאת רכושם אשר
רכשו (שם מו ו) •

רם • מתחלק לה' מחלקות: האחד, כי רם
י' ושפל יראה (תלים קלח ו) י' רמה ירך (ישע'
כו יא) מרממתך נפצו גוים (שם לג ג) לא יפנה
דרך כרמים (איוב כד יח) •

השני, וירם תולעים ויבאש (שמות טז ד) אף
כי אויש רמה (איוב כה ו) לבש בגדי רמה (שם
ז ה) •

השלישי, המה רמוני (איכה א יט) עברי
רמני (ש"ב יט כו) בלא שפתי מרמה (תהלים יז
א) ולא ימצא בפייה לשון תרמית (צפניה ג יג)
כן איש רמה את רעהו (משלי כו יט) •

הרביעי, סוס ורכבו רמה בים (שמות טו א)
ורמה קשת (ירמיה ד כט) נושקי רומי קשת (תה'
עז ט) ורומי לגוא אחון נורא (דניאל ג כא) ורמו
לנבא די ארוחא (שם ו יז) •

החמישי, כרם זולת לבני אדם (תלים יב ט)
היאבה רים עבך (איוב לט ט) דחקשר רים
בהלם עבתו (שם לפ י) [ענין לעיל בשרש זל הנוגע
לכל המחלקה הזאת] •

רמח • ויקח רמח בידו (במדבר כה ו) מרקו

הרמחים (ירמיה מו ד) •

רמך • בני הרמכים (אסתר ח ז) כמשמעו •
רמן • בתוך הרמנים (שמות לט כה) פעמון
זהב ורמון (שם כח לר) כפלה הרמון רקחך (שיר
ד ג) מעסים רמני (שם ח ב) הנצי הרמונים
(שם ז ג) •

רמס • וירמס לארץ חיי (תהלים ז ו) רמס
הצרי (ישעיה א יב) והיה למרמס (שם ה ז) •
רמש • כל רמש אשר הוא חי (בראשית ט
ג) בכל אשר תרמש האדמה (שם ט ב) בו תרמש
כל חיתו יער (תהלים קר כ) •

רן • מתחלק לב' ענינים, ויסוד אחד להם:
האחד, פצחו רנה (ישעיה יד ו) ותרן לשון אלם
(שם לה ו) הרנינו גוים עמו (דברים לב מג)
תרננה שפתי (תלים טא כג) רני פלס (שם לב ו) •
השני, קומי רני בלילה (איכה ב יט) ויעבר
הרנה במחנה (מ"א כב לו) וירא כל העם וירנו
(ויקרא ט כד) •

רס • קוצותי רסיסי לילה (שיר ה ב) לרס את
הסלת (יחזקאל מו יד) והכה הבית הגדול רסיסים
(עמוס ו יא) •

רסן • בפלס רסנו מי יבוא (איוב מא ה)
ורסן מפני שלחו (שם ל יא) במתג ורסן (תלים
לב ט) ורסן מתעה (ישעיה ל כה) כמשמעו •

רע • מתחלק לו"ו מחלקות: האחד, רע
רע יאמר הקונה (משלי כ יד) אף תישיבו ותרעו
(ישעיה מא כג) כי לא ארע לך עוד (ש"א כו כא)
ושדי הרע לי (רות א כא) •

השני, תתקעו ולא תריעו (במ' יז ו) והרעתם
בדחצצרות (שם י ט) ויריעו העם תרועה גדולה
(יהושע ו כ) יריע אף יצריה (ישעיה מב ג) •

השלישי, רעך רע אביך (משלי כו י) ברעהו
יעבר חנם (ירמיה כב ג) אשה רעוה לא פקרו
(ישעיה לר טז) •

הרביעי, ורעו בכורי רלים (שם יד ל) ורעו
כבשים כדברים (שם ה יז) ורעיהם לא יחמול
עליהן (זכריה יא ה) לרעה בגנים (שיר ו ב) •
החמישי, תרעם בשגשג ברזל (תהלים ב ט)
הירע ברזל ברזל מצפון (ירמיה מו יב) שן רעה

המבאר

שיא רש"י: חבר שם וירכסו את החשן עם מרכסי איש. חבורי חבלי רשעים. ולא חוקרי מנחם.

[165]

(משלי כה יט) ירע כבירים (איוב לד כד) רעו עמים וחתו (ישעיה ח ט) וכפולא די מרצע כל אלין תרק ותרע (דניאל ב מ) *

השני, וירשו את שבר בת עמי (ירמיה ח יא) ועלהו לתרופה שבו (יחזקאל מז יב) וירשו המים עד היום הזה (מ"ב ב כב) ענין מרפא המה *

השלישי, נשאר מיתר הראים (דברים ג יא) מילידי הרפא ויכנעו (דה"א ד ד) אשר בילידי הרפא (ש"ב כא טז) אל נולדו להרפא בנת (דה"א ד ח) ענין נפילים המה *

הרביעי, בתוך הריפות בעלי (משלי כו כב) וחשפח עליו הריפות (ש"ב יז יט) *

רפא • רפאות תהי לשרך (משלי ג ח) כי אני יי' רפאך (שמות טו כו) *

רפד • ירפד חרוץ עלי פיש (איוב מא כב) בחשך רפדתי יצועי (שם יז ג) רפדוני בתפוחים (שיר ב ה) *

רפס • מחרסם ברצי כסף (תהלים סח לא) לך התרסם ורהב רעך (משלי ו ג) כמשמעו, ושארם ברגלם רפסו (דניאל ז ז) *

רפסד • רפסדות עלי יפו (דה"ב ב טו) • **רפק** • מתרפקת על דורה (שיר ח ה) • כמשמעו *

רפש • יוגרשו מימיו רפש ופיש (ישעיה נו ד) כמו יון, מפושט היון (תהלים מ ג) *

רפש • ומרפש רגליכם תשחינה (יחזקאל לד יט) כמו מרלח *

רפת • ואין בקר ברפתים (חבקוק ג יז) • **רץ** • מתחלק לג' מחלקות: האחד, רצה יי' להצילני (תהלים מ יד) כי רצו עבדיך את אבניה (שם קב טו) ולא יוסיף לרצות עוד (שם עו ח) ואת מי רצותי (ש"א יב ג) ויי' לא רצם (ירמ' יד י) • השני • רץ לקראת רץ ירוץ (שם נא לא) כי ארגיעה ארצינו מעליה (שם מז יט) הירצון בסלע סוסים (עמוס ו יב) כי לא לקלים המרוץ (קהלת ט יא) *

השלישי, קנה רצון לא ישבר (ישעיה מב ג) רצון משפט (הושע ה יא) ישלח רצוצים חפשי (ישע' נח ו) בתפשם בך בכף חרוץ (יחזק' כט ו) *

רעב • רעב כי יהיה בארץ (מ"א ח לו) ותרעב כל ארץ מצרים (בראשית מא נה) ובימי רעבון ישבעו (תהלים לו יט) ויהי רעב בארץ (בראשית יב י) *

רעד • רעדה אחוזתם שם (תהלים מח ו) אחזה רעדה הנפים (ישעיה לג יד) עמדתי מרעד (דניאל י יא) *

רעל • שם את ירושלים סף רעל (זכריה יב ב) את קבעת כוס ההרעלה (ישעיה נא יז) והברושים הרעלו (נחום ב ד) *

רעם • מתחלק לג' מחלקות: האחד, קול רעמך בגלגל (תלים עז יט) מענך בסתר רעם (שם טא ח) ירעם אל בקולו (איוב לו ה) ירעם בקול גאוגו (איוב לו ד) • השני • רעמו פנים (יחזקאל כו לה) בעבור הרעמה (ש"א א ו) • השני • רענים ורעננים קצו (תלים צב טו) אף ערשנו רעננה (שיר א טז) וזת רענן (ירמיה יא טו) וכפולא לא רעננה (איוב טו לב) ענין רך ורשוב המה *

רעף • הרעפו שמים ממעל (ישעיה מח ח) רעפו עלי אדם רב (איוב לו כח) ומעגליך ירעפון דשן (תהלים סה יב) *

רעץ • ימינך יי' תרעץ איוב (שמות טו ו) וירעצו וירצצו (שופטים י ח) כמשמעו • **רעש** • קול רעש גדול (יחזקאל ג יב) ורעשו מפני דגי הים (שם לח כ) ותגעשו ותרעשו הארץ (תהלים יח ח) *

רף • מתחלק לג' מחלקות: האחד, רפו כל ידים (יחזק' כא יב) בעמדם חרפינה כנפיהן (שם א כד) חזקו ידים רפות (ישעיה לה ג) נרפים

המבאר

שיב/רש"י: פירשו רבותינו ו"ל להחיר מה אלפים ופה עקרוהו. ופשמעו לשון רפואה כמו וירפא את שבר בת עמי על נקלה (ירמיה ח יא) וכן חבירו מנחם עז"ל.

כי רצץ עוב דלים (איוב כ יט) .

רצד • למח תרציון הרים בגנים שיג (תהי' סח יז) כמו תרקון , וכמו וירקדים כמו עגל (שם כט ו) •

רצח • ברצח בעצמותי (תהלים מב יא) תרצחו כלכם (שם סב ד) רצח הוא (במדבר לה טו) לא הרצח (שמות כ יג) •

רצע • ורצע אנדני את אוננו במרצע (שמות כא ו) במרצע במקב [נ"ו מנקב] •

רצף • מתחלק לב' מחלקות : האחד , והנה מראשתי ענת רצפים (מ"א יט ו) ובידו רצפה (ישעיה ו ו) ענין גזלת המה •

השני , על רצפת בהט ושש (אסת' א ו) חוכנו רצוף אהבה (שיר ג י) מרצפת אבנים (מ"ב טו יז) ורצפה עשוי לחצר (יחז' מ יז) ענין מצע המה • **רק** • מתחלק לה' מחלקות : האחד , רק את דמו לא תאכל (דברים טו כג) רק אתכם ידעתי (עמוס ג ג) רק לאנשים האל (בראשית יט ח) • השני , ואביה יק יק בפניה (במדבר יב יד) ומפני לא חשכו רק (איוב ל י) עד בלע רקי (שם ז יט) מכלמות ורק (ישעיה נ ו) •

השלישי , לא יגעו לריק (ישע' סה כג) והקיץ ורק נפשו (שם כט ח) וחם לריק כחכם (ויקרא כו ב) והקיץ ורק נפשו (ישעיה כט ח) העל כן ייקו זרמו (חבקוק א יז) והעמידה על גזלה רק (יחזקאל כד יא) וככה יהיה נעור ורק (נחמיה ה יג) על הארץ יריקו (קה' יא ג) המריקים מעליהם הוהב (זכריה ד יב) והיזי הם מריקים שקיהם (בראשית מב לה) ולא הורק מבלי אל כלי (ירמי' מח יא) והריקו הרבותם (יחזקאל כח ז) •

הרביעי , ורק אחד (שמות כט כג) ורקיק מצות (שם כט ב) •

החמישי , כפלה הרמון רקתך (שיר ד ג) , ותתקע את היתר ברקתו (שופטים ד כא) •

רקב • ליץ רקבון נחושה (איוב מא יט) עץ לא ירקב יבחר (ישעיה מ כ) ירקב כמו יבלה •

רקד • ערץ ספור וערץ רקוד (קהלת ג ד) מרקד ומשחק (דה"א טו כט) דהורים רקדו

כאילים (תהלים קיד ד) •

רקח • רקח מרקחת מעשה רקח (שמות ל כה) אשקך מיין הרקח (שיר ח ב) והרקח המרקחה (יחז' כד י) רקחי המרקחת (דה"א ט ל) כמשמעו •

רקם • מתחלק לב' מחלקות : האחד , רקמתי בתחתיות ארץ (תלים קלש טו) מעשה רקם (שמו' כו לו) אשר לו הרקמה (יחזקאל יז ג) •

השני , וריקם השיבני יי' (רות א כא) ולא יראו פני ריקם (שמות כג טו) לא תשלחנו ריקם (דברים טו יג) •

רקע • כסף מרקע מתרשיש (ירמיה' ט ו) וירקעו את פחי הוהב (שמות לש ג) רקעי פחים (במדבר יז ג) •

ר • מתחלק לה' מחלקות : האחד , וירני יויאמר לי (משלי ד ד) ולא שמעתי בקול מורי (שם ה יג) הורוני ואני אחריש (איוב ו כד) מי כמדו מורה (שם לו כב) ולא יכנף עוד מוריד ויהי עניך ראית את מוריד (ישעיה ל כ) ולהורת נתן בלבו (שמות לה ד) •

השני , וירו המורים (ש"ב יא כד) או ירה יירה (שמות יט ג) לירות במו אפל (תהלים יא ב) וירם אלהים חץ פתאם (שם סד ח) הרני לחמר (איוב ל יט) שלשרת החצים צרה אוררה (ש"א כ כ) •

השלישי , את המורה לצדקה ויורד לכם גשם מורה ומלקוש (יואל ב כג) ויורה צדק לכם (הושע י ג) יורה ומלקוש בעתו (ירמיה ה כד) תלמיה רוח נחת נדודה שיד' (תהלים סה יא) כגן רוח (ישע' נח יא) כוסי רוייה (שם כג ה) אריוד דמעתי (ישעיה טו ט) •

הרביעי , רר בשרו את זובו (ויקרא טו ג) אם יש טעם בריד חלמות (איוב ו ו) ויורד רירו על זקנו (ש"א כא יד) •

רש • מתחלק לה' מחלקות : האחד , ראש ועשר אל תתן לי (משלי ח ח) יי' מוריש ומעשיר (ש"א ב ו) כי תאמר אדום רששנו (מלאכי א ד) ישתה וישכח רישו (משלי לא ז) מתרושש והון רב (שם יג ז) •

המבאר

תלמידי רוח נחת והשאר . אבל טראה כי טעות הוא שם . להיות שרש וכונת כלם אחד , כמו שחאו גם בחרר ההעצקות .

שיג' רש"י : אבל פתחם שירש תרציון כמו תרקיון . שיד' בנ"ל מחלקת המחלקה ה' לשלשם . היינו מן הכתובים

השני, מזי רעב ולחמי רשף (דברים לב כז)
ובני רשף יגביהו עוף (איוב ה ז) כמשמעו:

רשת • אפרוש עליהם רשתי (הושע ז יב)
רשת הכינו לפעמי (תהלים נו ז) במשכו ברשתו
(שם י ט)

רתח • רתח רתחיה (יחזקאל כד ה) ירתיה
כסיר מצולה (איוב מא כג) מעי רתחו ולא דמו
(שם ל כו) •

רתם • מתחלק לב' מחלקות: האחד, עם גחלי רתמים (תהלים קכ ד) תחת רתם אחד. (מ"א י"ח).

השני, רתם המרכבה לרכש (מיכה א יג)
רתק • עשה הרחוק (יחזקאל ז כג) ורתקות
 כסף צורף (ישעיה מ יט) וכל גדוליה רתקו בוקים
 (נחום ג י) •

רתת: כדבר אפרים רתת (חושע יג א) ' ענין רמש הוא '

השני, עלה רש (דברים א כא) מורשה קהלת
יעקב (שם לג ד) וחורישני עונות נעורִי (איוב י כו)
השלישי, ואת ארצו החזל רש (דברים ב כד)
מוריש אותם מפניך (שם יח יב) והוריש ה' (שם
יא כג) להוריש גוים גדלים ועצמים (שם ד לח)
והוא לא תורישו את יושבי הארץ (במרב' לג נה) *
הרביעי, כרשיין כורש (עזרא ג ז) כנזרת
וארשת שפחיו (תהלים כג ג שמו) *

רשם • וכתבא דנה רשים (דניאל ה כד) הלא
אמר רשמת (שם ו יג) כמו חותם •

רשע • מתחלק לב' ענינים : האחד, והרשעו
את הרשע (וברבים כה א) מקום המשפט שמזה
הרשע (קהלת ג טו) •

השני, ובכל אשר יפנה ירשיע (ש"א יד מז)
והוא ישקט ומי ירשיע (איוב לד כט) *

רשף • מתחלק לב' מחלקות: האחד, רשפיה
רשפי אש (שיר ח ו) •

ותשלם מחברת רי"ש

אחל מחברת שי"ז

[illegible]

שא : מתחלק לר' מחלקות : האחד, משבית
שאון ימים שאון גליהם (תה' סה ח) קול שאון
מעיר (ישעיה סו ו) ושאון לאמים כשאון מים

[illegible]

המבוא

שמו) רש"י: וארשת לשון דבור ואין לו דמיון, ומנחם הביא לו חבר כרשיק כורש מלך פרס, ושניהם לשון מבוא שפתים עב"ל, עיין לעיל בשרש ארשה צד 34 ע"ב.